

”Otetaan syliin kun itkettää”

**Alle 3-vuotiaan kiintymyssuhteen haasteiden huomioi-
minen varhaiskasvatuksessa**

Meri Lotta
Meri Mikkola

Opinnäytetyö
Joulukuu 2017
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK), sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Kasvatustyö

Tekijä(t) Lotta, Meri Mikkola, Meri	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Joulukuu 2017
	Sivumäärä 56	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi "Otetaan syliin kun itkettää" Alle 3-vuotiaan kiintymyssuhteen haasteiden huomioiminen varhaiskasvatuksessa		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Hintikka Timo; Lautamo Tiina		
Toimeksiantaja(t) -		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kiintymyssuhteella on pitkäkantoiset vaikutukset. Turvallisen kiintymyssuhteen luominen lapsen ja huoltajan välille on ensisijainen tehtävä lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Pieni lapsi pyrkii aktiivisesti kiinnittymään päivittäiseen hoitajaansa etenkin, kun lapsi tuntee olonsa turvattomaksi. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa varhaiskasvatuksessa havaittavasta turvattomasta ja jäsentymättömästä kiintymyssuhteesta alle 3-vuotiailla. Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata työntekijöiden käsityksiä turvattomasta ja jäsentymättömästä kiintymyssuhteesta alle 3-vuotiaalla ja tuoda ilmi niitä piirteitä, miten jäsentymätön ja turvaton kiintymyssuhde ilmenee.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena varhaiskasvatuksessa. Kyselyn vastaajat olivat työskennelleet alle 3- vuotiaiden parissa varhaiskasvatuksessa. Webropol-kysely muodostettiin avoimista ja strukturoiduista kysymyksistä. Vastauksia kerättiin yksityisistä päiväkodeista sekä Facebookin kautta. Vastauksia tuli 19. Aineisto analysoitiin käyttäen määrällisiä ja laadullisia analysointimenetelmiä.</p> <p>Tutkimuksessa korostui, että suurin osa vastaajista koki kiintymyssuhteen tärkeäksi varhaiskasvatuksen arjessa. Turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen haasteita nousi eniten arjen hoitotilanteissa, kollegoiden välisissä keskusteluissa sekä lapsen vienti- ja hakutilanteissa sekä turvattomassa kiintymyssuhteessa korostui vapaat leikkitilanteet. Lapsen käyttäytymisessä korostui itkuisuus, epävarmuus sekä aggressiivisuus. Lapsen kiintymyssuhdetta tuettaessa korostui aikuisen turvallisuus, läsnäolo, johdonmukaisuus sekä tunnetaitojen opettelu. Suuri osa vastaajista koki, että lapsen iällä on merkitystä kiintymyssuhteen haasteiden havainnoinnin kannalta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Kiintymyssuhde, vuorovaikutus, varhaiskasvatus, kyselytutkimus		
Muut tiedot		

Author(s) Lotta, Meri Mikkola, Meri	Type of publication Bachelor's thesis	Date December 2017
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 56	Permission for web publication: x
Title of publication "We will hold the children when they are crying" Considering the challenges in the attachment relationship with children under 3 years of age		
Degree programme Social Services		
Supervisor(s) Hintikka Timo; Lautamo Tiina		
Assigned by -		
<p>Abstract</p> <p>The attachment relationship continues to exert its influence on development across the life span. Creating a secure attachment between the child and the caregiver is the primary task during the first year of life. A small child tries actively to become attached to the daily caregiver especially when the child is feeling insecure. The purpose of the study was to produce information about the attachment relationship of under 3-year-old children in early education. The aim of the study was to describe the employees' perceptions of an insecure and unorganized attachment relationship in children under three and reveal how an insecure and unorganized attachment relationship exhibits itself in children.</p> <p>The study was implemented as a survey in early education. The respondents had been working with children under three years of age in early education. The Webropol - survey consisted of open and structured questions. The answers were collected from private day care centres and Facebook. There were 19 answers. The data was analysed by using quantitative and qualitative methods.</p> <p>Most of the respondents found the attachment relationship an important part of everyday life in early education. The challenges of an insecure and unorganized attachment manifested themselves mostly in the care situations, the communication between the colleagues and when the children were brought to or collected from day care as well as during the free play moments. The children's behaviour was mainly characterized by tearfulness, insecurity and aggressiveness. When supporting the attachment relationship, the safety and presence of an adult, consistency and learning emotional skills were the most important factors. Most of the respondents felt that the children's age had significance when observing them for attachment challenges.</p>		
Keywords/tags (subjects) Attachment relationship, interaction, early education, survey research		
Miscellaneous (<u>Confidential information</u>)		

Sisältö

1	Johdanto.....	4
2	Varhainen vuorovaikutus	6
2.1	Alle 3-vuotiaan vuorovaikutus.....	6
2.2	Alle 3-vuotiaan lapsen vuorovaikutuksessa huomioitavia seikkoja	8
3	Kiintymyssuhde	9
3.1	Kiintymyssuhdeteoria	9
3.2	Kiintymyssuhdemallit	11
3.2.1	Turvallinen kiintymyssuhde.....	12
3.2.2	Turvaton ja välttelevä kiintymyssuhde.....	13
3.2.3	Turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde.....	13
3.2.4	Jäsentymätön kiintymyssuhde	14
3.3	Kiintymyssuhde ja varhaiskasvatus	14
4	Tärkeitä keinoja kiintymyssuhteen tukena	16
4.1	Lapsen havainnointi.....	16
4.2	Omahoitajuus ja lapsen tuntemus.....	17
4.3	Kiintymyssuhde ja vuorohoito	18
4.4	Kasvatusyhteistyö.....	20
5	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	21
6	Tutkimuksen toteutus	21
6.1	Aineistonkeruumenetelmä	21
6.2	Aineiston keruu	23
6.3	Aineiston kuvaus.....	24
6.4	Aineiston analyysi	25

7	Tutkimustulokset	27
7.1	Vastaajien tieto kiintymyssuhteesta.....	27
7.2	Turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen kannalta haastavat tilanteet	28
7.3	Lapsen käyttäytyminen turvattomassa ja jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa ja iän merkitys.....	30
7.4	Turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen tukeminen	32
8	Johtopäätökset	33
8.1	Tilanteet jossa kiintymyssuhteen haasteet tulevat esiin	33
8.2	Haasteet kiintymyssuhteessa ja lapsen käyttäytyminen	36
8.3	Lapsen kiintymyssuhdehaasteiden tukeminen.....	37
9	Pohdinta	38
9.1	Tutkimuksen arviointi ja opinnäytetyön prosessi.....	38
9.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	40
9.3	Hyöty ja jatkotutkimukset	42
	Lähteet	44
	Liitteet	49
	Liite 1. Webropol-kysely	49
	Liite 2. Kyselyn saatekirje päiväkoteihin	53

Kuviot

Kuvio 1 Tilanteet jossa kiintymyssuhteen haasteet tulevat esille.....	29
Kuvio 2 Kiintymyssuhde päivittäisissä tilanteissa.....	30
Kuvio 3 Lapsen käyttäytyminen turvattomassa ja jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa	31

Taulukot

Taulukko 1 Turvattoman kiintymyssuhteen tukeminen	26
---	----

1 Johdanto

Opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa tietoa varhaiskasvatuksessa havaittavasta turvattomasta ja jäsentymättömästä kiintymyssuhteesta alle 3-vuotiailla. Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata työntekijöiden käsityksiä turvattomasta ja jäsentymättömästä kiintymyssuhteesta alle 3-vuotiaalla ja tuoda ilmi niitä piirteitä, miten turvaton ja jäsentymätön kiintymyssuhde ilmenee.

Lapsen kokonaisvaltainen kehitys on kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana nopeampaa kuin missään muussa elämänvaiheessa (Keltinkangas-Järvinen 2012, 26). Lapsuudessa koetut vuorovaikutuskokemukset luovat kiintymyssuhdemallin, joka on pohjana myöhempisiin ihmissuhteisiin ja inhimilliseen vuorovaikutukseen. Kiintymyssuhdemalleja ovat turvallinen, turvaton ja välttelevä, turvaton ja ristiriitainen sekä jäsentymätön kiintymyssuhde. (Salo 2002, 72.) Kiintymyssuhdemalli muodostuu varsin pysyväksi ensimmäisen kolmen ikävuoden aikana. Jotkut tutkijat korostavat, että ensimmäinen ikävuosi on jo ratkaiseva. (Karling, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2008, 158.) Pienellä lapsella ilmenee varhain luontainen halukkuus inhimilliseen vuorovaikutukseen ja uteliaisuuteen. Kiintymyssuhteen rakentuessa ensimmäisen vuoden aikana, on lapsen kehitykselle ominaista huokoisuus, muovautuvuus ja vastavuoroisuus (Punamäki 2011, 108, 113). Tämän takia tutkimus rajattiin alle 3-vuotiaisiin, koska tutkimuksessa haluttiin kuvata työntekijöiden käsityksiä alle 3-vuotiaan lapsen kiintymyssuhteesta.

Lähivuosina on todettu lastensuojelullisten vastentahtoisten toimenpiteiden, esimerkiksi kiireellisten sijoitusten ja huostaanottojen määrien kasvaneen jopa huolestuttavalla tavalla. Vuonna 2015 lastensuojeluilmoitusten määrä kasvoi vuoteen 2014 verrattuna seitsemällä prosentilla. Vuonna 2015 kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kokonaismäärä kuitenkin väheni kahdella prosentilla verrattuna aikaisempiin vuosiin, samoin myös huostaanottojen määrä laski samana vuonna. (Heinonen & Lavikainen 2016.) Kuten Jouppilan (2007, 79) tutkimuksessa todettiin, lastensuojelutyöllä voidaan vaikuttaa lapsen turvallisen kiintymyssuhteen kehittymiseen ja sen avulla myös ylipäättään elämässä selviytymiseen. Jotta lapsen kiintymyssuhteen kehittymiseen

voidaan puuttua ajoissa, tulisi varhaiskasvatuksen henkilöstön tiedostaa kiintymyssuhteen tärkeys.

Opinnäytetyötä käsiteltiin varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, jossa yhdistyvät opetus, lapsen hoito sekä pedagogiikka. (Opetushallitus N.d.) Opinnäytetyössä haluttiin tuoda esille varhaiskasvatuksen työntekijöiden käytännön käsityksiä turvattomasta ja jäsenymättömästä kiintymyssuhteesta. Varhaiskasvatus on Suomessa suuressa roolissa lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Vuonna 2016 tehdyn Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen mukaan alle 1-vuotiaista oli päivähoidossa 0,7 prosenttia, yksivuotiaista 28 prosenttia ja kaksivuotiaista 54 prosenttia. Varhaiskasvatuksessa oli kaiken kaikkiaan 1-6 vuotiaista lapsista päivähoidossa oli 68 prosenttia. (Varhaiskasvatus 2016.) Lasten aloittaessa varhaiskasvatuksen, lapsi tuo mukanaan aikaisemman elämäkokemuksensa, josta vaikuttavana tekijänä on huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18).

Ongelmien ehkäisy ja mahdollisimman varhaiset hoidolliset interventiot turvaavat lapsen psyykkistä selviämistä ja vähentävät lapsen ja perheen inhimillistä kärsimystä (Mäntymaa & Tamminen 1999). Kiintymyssuhdemalleja pidetään pysyvinä ja ylisukupolvisina, mutta lapsen selvitymiskykyä on mahdollista lisätä sekä samalla ennaltaehkäistä syrjäytymistä. Tästä syystä varhaiskasvatuksen henkilöstö on avainasemassa tukemassa alle kouluikäisen kiintymyssuhdehaasteita. Varhaiskasvatusten aikuisten tietoisuuden lisääminen lapsen kehityksestä on varhaisen tuen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Lapsen eheyttäjänä ja syrjäytymisen ehkäisijänä tehokkaina tukimuotoina ovat moniammatillinen yhteistyö, eheä arki sekä lapsen läheissuhteissa tukeminen. (Väliavaara 2010, 4, 12.)

Tutkimuksen teoriaosuus käsittelee alle 3-vuotiaan vuorovaikutusta ja siinä huomioitavia seikkoja, kiintymyssuhdeteoriaa - ja malleja sekä päivähoidon yhteyttä kiintymyssuhteeseen. Teoriaosuuteen on myös nostettu kiintymyssuhteen kannalta tärkeitä tukikeinoja. Nämä tukikeinot ovat lapsen havainnointi, lapsituntemus, omahoitoisuus, vuorohoito ja kiintymyssuhde ja kasvatusyhteistyö. Tutkimuksen toteutus, tu-

lokset ja johtopäätökset tulevat teoriaosuuden jälkeen. Pohdinnassa käydään läpi opinnäytetyön prosessia, pohditaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä, esitetään jatkotutkimusaiheita ja etua omalle ammattikunnalle sekä arvioidaan tutkimuksen onnistumista.

2 Varhainen vuorovaikutus

2.1 Alle 3-vuotiaan vuorovaikutus

Vuorovaikutus voi olla sanallista ja sanatonta. Kun sanallinen ja sanatonta viestintä ovat ristiriidassa keskenään, uskoo ihminen herkemmin sanatonta kuin sanallista viestiä. (Koivunen 2013, 47.) Ei ole olemassa yhtä luonnonmukaista vuorovaikutusta, vaan kukin lapsi ja vanhempi rakentavat omanlaisensa vuorovaikutuksen. Varhaislapsuus on vahvasti opetteluun aikaa vanhemmalle ja lapselle. Terve vauva pyrkii syntymästään alkaen kohti vuorovaikutusta, ja perustaa sitä fysiologisiin piirteisiin kuten äidin hajuun, ääneen ja liikkeisiin. Heti syntymästä alkaen äidin huomaavaisuus lapsen merkkeihin vahvistaa vuorovaikutusta, ja voimistaa vauvan valmiuksia kiintyä. (Siltala 2003, 16-26.) Kiintymyssuhteella on yhteys varhaiseen vuorovaikutukseen, koska vuorovaikutus säätelee kehityksen kulkua ja vaikuttaa kiintymyssuhteiden kehitykseen (Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen 2015).

Varhainen vuorovaikutus voi olla myös vaarassa, jos joku tekijä ehkäisee luonnollisen suhteen syntymisen lapsen ja huoltajan välille. On aikuisen vastuulla taitavampana kumppanina huolehtia siitä, että lapsi pääsee osalliseksi vuorovaikutukseen. (Vuorovaikutus – aitoa kohtaamista 2015.) Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus voi olla myös lasta vahingoittavaa. Kun aikuinen on esimerkiksi etäinen, laiminlyövä, rankaiseva, välinpitämätön tai syyllistävä, vahingoittaa tämä vuorovaikutusta hänen ja lapsen välillä. (Kalland 2014, Koivunen & Lehtinen 2015, 179 mukaan.)

Turvallisen kiintymyssuhteen tärkeimpiin edellytyksiin luetaan vanhemman sensitiivisyys eli kyky ja halu havaita lapsen viestejä, sekä vastata niihin ajoissa ja oikealla ta-

valla (Punamäki 2011, 112). Lapsi kykenee syntymästään asti etsimään vuorovaikutusta biologisten, kognitiivisten, kommunikatiivisten, emotionaalisten, sosiaalisten ja toiminnallisesti jäsentyneiden taitojensa avulla. Vauvan ja vanhemman toistuva vuorovaikutus merkitsee ihmissuhteen kehitystä, joka onkin pohja kaikille myöhemmille ihmissuhteille. Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana tapahtuvat lapsen kehityksen suurimmat muutokset eli uudelleenorganisointivaiheet. Lapsi alkaa vierastamaan 7-9 kuukauden iässä ja 12-13 kuukauden iässä lapselle alkaa kehittyä sinä - minä ero sekä symbolien ymmärtäminen. Tietoisesti ja tarkoituksellisesti ei - sanan käyttö alkaa 18-21 kuukauden iässä. Lapsen kertova vuorovaikutus alkaa 24-36 kuukauden iässä. (Zeanah ym. 1989 & 1997a, Emde 1989, Mäntymaa & Tamminen 1999, mukaan.) Lapsen ollessa 9-kuukauden ikäinen, alkaa hän ymmärtämään yksinkertaista kieltä ja noin vuoden vanhana hän alkaa tapailemaan sanoja. (Sinkkonen & Korhonen 2016, 180.) Vuoden ikää lähestyessään lapsi tietää kuinka aikuisen huomio saadaan, miten ilmaista omia tunteita sekä lapsi osaa käyttää sanatonta kommunikaatiota ilmaistakseen omia toiveitaan ja kysymyksiään (Sheridan 2008, 69).

Pikkulapsen puheen - ja kielen kehitys mahdollistaa kertovan minän rakentumisen. Lapsi oppii sanoittamaan tunteitaan, tarpeitaan ja ajatuksiaan. Kyky kysellä kehittyy lapselle taaperovaiheen lopulla. Lapselle kehittyy pikkuhiljaa ymmärrys omasta erillisyydestä suhteessa vanhempia. Tähän kehitykseen kuuluu ajoittaiset takertumiset vanhempaansa, sekä mustasukkaisuus vanhemman jakamasta huomiosta. Uhma, rajojen testaaminen sekä oman tahdon etsiminen kehittyvät lapselle 2-3 vuoden iässä. Uhmatessaan lapsi voi purra, lyödä ja heitellä tavaroita. Tämä vaihe kuuluu olennaisesti lapsen kehitykseen ja siksi lapsen voimakkaita reaktioita ei tarvitse pelätä. Monesti lapsen uhma tyyntyykin turvalliseen syliin. Tässä vaiheessa kasvattajan tulee asettaa turvalliset rajat lapselle, lohduttaa sekä selittää lapsen tunteita. Lapsi tarvitsee aikuisen ohjeistusta, sillä hänen taitonsa säädellä omia tunteitaan, käytöstään, keskittymistä sekä sääntöjen noudattamista ovat lapsella vielä valinnaisia. (Sinkkonen & Korhonen 2016, 182.)

Kaksivuotias tunnistaa noin 200 sanaa. Hän tunnistaa lähimmät hoitajansa, nimensä sekä yleisiä käsitteitä. Lapsi kommentoi ja osoittaa kiinnostustaan ympärillä tapahtuvaan, esimerkiksi kyselemällä mitä ja kuka. Lapsi poimii aikuisten keskuste-

luista erilaisia fraaseja ja toistaa niitä. (Sheridan 2008, 37.) Vuorovaikutustaidot tulevat käyttöön vuorovaikutussuhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä. Lapsen taito muokautua ja tulkita sosiaalisia tilanteita näkyy siinä, miten lapsi käyttäytyy ja arvioi muiden käyttäytymistä. Lasten välisen vuorovaikutuksen tasavertaisuus ja toisen kunnioittaminen ovat eettistä viestintätaitoa; sitä, miten lapsi osaa tulkita vuorovaikutuksen luonnetta. (Laaksonen 2016, 9.)

2.2 Alle 3-vuotiaan lapsen vuorovaikutuksessa huomioitavia seikkoja

Lapsen kanssa puhuttaessa on tärkeää käyttää sanoja joita lapsi ymmärtää, ja sen verran mitä lapsi pystyy käsittelemään. Kielenkäyttöä voi tukea fyysisellä läsnäololla ja kuvilla. Lapsen kyky säädellä omia tunteitaan ja toimintaansa kehittyy toistuvissa vuorovaikutustilanteissa, ja kasvattajan toiminta esimerkiksi lohduttajana ja rajoittajana opettaa lasta hallitsemaan kielteisiä tunteita. (Koivunen 2013, 48-50) Lapsi omaksuu arvoja ja asenteita sekä rakentaa käsitystä itsestään vertaissuhteissa eli vuorovaikutuksessa. Lapset tarvitsevat erilaisia vuorovaikutustaitoja vertaistensa parissa ja lapsi oppii niitä esimerkiksi yhteistyön, jakamisen ja ongelmaratkaisun kautta. (Laaksonen, 2010, 6.)

Lapsen kanssa vuorovaikutuksessa tulee huomioida katsekontakti, näin lapselle välittyy kokemus että häntä kuunnellaan. Lapsen kanssa keskustellessa tulee kyykistyä hänen tasolleen, jotta silmät kohtaavat. Tämä on tärkeää varsinkin silloin, kun kasvattaja ja lapsi haluavat viestiä toisilleen jotakin tärkeää. On todettu, että vuorovaikutusta vaille jäävän lapsen aivokapasiteetti vähenee, kun taas hymyilevä ja koskettava kasvattaja jättää pysyviä jälkiä lapsen aivoihin jotka auttavat lasta hänen elämässään esimerkiksi stressitilanteissa. (Koivunen 2013, 47.)

Vauva tarvitsee päivittäin kokemuksen pysyvyydestä, jotta hänelle rakentuu perusturvan kokemus. Oman vanhemman päivittäinen läsnäolo ehkäisee stressin syntymistä ja tukee vuorovaikutuksen rakentumista. Vanhemman ilmeikkyys auttaa vauvaa oppimaan tunnetilojen merkitystä, ja vauvan onkin tärkeää nähdä vanhemman

ilmeitä. Hoiva ja kosketus ovat pienelle lapselle tärkeä vuorovaikutuksen muoto. Kosketus opettaa vauvalle oman kehon hahmottamista ja tuo turvaa, lohtua ja suojaa. (Salo ja Tuomi N.d., 10-11)

Lapsen perusluottamus syntyy vuorovaikutuksesta kasvattajan ja lapsen välillä. Perusturvallisuus luo pohjaa lapsen itsetunnolle sekä kehittää empatiakykyä. Lapsen on myös tulevaisuudessa helpompi kohdata pettymyksiä ja vastoinkäymisiä. Toistuvat turvattomuuden tunteet voivat näkyä vauvassa siinä, kuinka hän käyttäytyy. Esimerkiksi vauva voi olla itkuinen tai vetäytyä omaan maailmaansa sekä olla hiljainen. Vanhempana lapsi saattaa käyttäytyä itseään kohtaa aggressiivisesti, kuten lyödä päätään lattiaan tai repiä omia hiuksiaan. Turvattomuuden tunteesta kertoo myös lapsen uni- ja syömisongelmat sekä levottomuus. (Suomalainen 2016.)

3 Kiintymyssuhde

3.1 Kiintymyssuhdeteoria

Sinkkonen (2003, 92) kertoo seuraavasti; kiintymyssuhdeteorian perusteet loi brittiläinen psykiatri John Bowlby. Bowlbyn teoria lähti liikkeelle, kun hän työskenteli sopeutumattomien poikien hoitokodissa, ja vakuuttui siitä, että varhaisilla erokokeuksilla oli yhteys antisosiaaliseen käytökseen ja muihinkin psyykkisiin ongelmiin. Bowlbyn tutkimusassistenttina työskennellyt Mary Ainsworth tutki äidin ja lapsen välistä vuorovaikutusta, ja havainnoi toistuvia ja tyypillisiä vuorovaikutusmalleja. Näiden havaintojen pohjalta syntyi tutkimusmenetelmä, jolla vuoden vanhan lapsen kiintymyssuhteen laatu voidaan määrittää. Mary Ainsworth kehitti vierastilannemallin (engl. strange situation), jossa 1-2 vuotiaat lapset erotetaan lyhyeksi ajaksi hoitajastaan, ja lapsen käyttäytymistä tarkastellaan eron ajan ja erityisesti hoitajan takaisin tulemisen aikana. Käytöksen perusteella lapsen käyttäytymismalli jaotellaan turvalliseen, turvattomasti välttelevään, turvattomasti ristiriitaiseen ja jäsentymättömään kiintymyssuhdemalliin. (Fonagy 2001, 20.) Kahden tutkijan työn tuloksena syn-

tyi syvällinen teoria, jonka sovelluksilla on koko ajan laajenevia käyttöalueita sekä tutkimuksessa ja kliinisessä työssä. (Sinkkonen 2003, 92.)

Turvallisen kiintymyssuhteen luominen lapsen ja huoltajan välille on ensisijainen tehtävä ensimmäisen elinvuoden aikana (Cicchetti ja Toth N.d., 468). Bowlby oli ensimmäisten joukossa huomauttanut, että vastasyntynyt vauva on halukas osallistumaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen (Fonagy 2001, 6). Vanhemman ja lapsen toistuvista vuorovaikutustilanteista syntyy kiintymyssuhde. Lapsi pyrkii vähentämään stressiä ja lisäämään turvallisuuden tunnetta hakeutumalla lähelle vanhempaansa. (Mäntymaa ja Puura 2011, 22.) Pieni lapsi pyrkii aktiivisesti kiinnittymään päivittäiseen hoitajaansa, pitämään yllä fyysistä ja psyykkistä läheisyyttä ja yhteyttä primäärihoitajaansa erityisesti uhkaavissa tilanteissa. Lapsi kehittää itsensä ja hoitajan välisen vuorovaikutuksen sekä kiintymyssuhteen pohjalta työhypoteeseja. Nämä pohjautuvat lapsen ajatukseen siitä, että voiko hän käyttää esimerkiksi äitiään turvallisena perustana silloin, kun hän tutkii ympäristöään ja voiko hän hakea lohtua äidiltään ja turvata häneen turvattomassa tilanteessa. (Hautamäki 2011, 30-31.) Mäntymaan ja Puuran (2011, 23) mukaan Grossmann ym. (1999) määrittelee, että hyvin säädellyt emotionaaliset vuorovaikutuskokemukset tutun, ennakoitavan vanhemman tai muun hoivanantajan kanssa lisäävät turvallisuuden tunnetta mutta myös lapsen uteliaisuutta tutkia uusia asioita ympäristössään.

Kiintymyssuhdeteoriassa on kyse siitä, miten ihminen alkaa elämänsä alusta asti luoda järjestystä ympäröivään maailmaan, jossa keskeisenä organisoivana tekijänä on vaara ja vaaroilta suojautuminen. Vauvalle on tärkeää tunnistaa keinot, miten saada hoitaja luokseen, koska pieni vauva voi vain nojautua aikuisen läsnäoloon ja saatavuuteen. Näiden vuorovaikutuskokemusten perusteella vauvan mieleen rakentuu mielenmalleja, jotka ohjaavat hänen toimintaansa ja reaktioita. (Sinkkonen & Korhonen 2016, 38-39.)

Kiintymyssuhdeteorian mielensisäiset työskentelymallit muodostuvat varhaisissa ihmissuhteissa vastauksiksi lapselle elämän peruskysymyksiin, kuten onko hän rakkauden arvoinen, voiko muihin ihmisiin luottaa ja kehen turvautua hädän hetkellä. Turvallisesti kiintynyt lapsi kokee että häntä rakastetaan ilman suorituspainetta, ja

hän voi luottaa vanhempiinsa hoitajina. Kiintymyssuhdemallit vaikuttavat ajatteluun, tunne-elämään ja ihmissuhteiden laatuun läpi elämän, ja aktivoituvat erityisesti stressi- ja vaaratilanteissa ja tärkeissä elämän siirtymävaiheissa. (Bowlby 1988, Faza Vizziello ym. 2000, Punamäen 2011, 111-112 mukaan).

Lapsi kykenee muodostamaan useamman rinnakkaisen kiintymyssuhteen, jopa 3-5 kiintymyssuhdetta. Nämä voivat muodostua läheisiin ihmisiin kuten äitiin ja isään, sisaruksiin, isovanhempiin, adoptiovanhempiin tai hoitajaan. (Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen 2015.) Puolitoistavuotiaalla lapsella voi olla useampi vahva kiintymyssuhde. Useamman kiintymyssuhteen solmiminen ei ole lapselle haitallista. Yksi kiintymyssuhteista on kuitenkin primaari kiintymyssuhde. Tämä ensisijainen suhde ei ole välttämättä koko elämän ajan tärkein ihmissuhde, mutta se on varhaislapsuuden kannalta erityislaatuinen suhde lapselle. Lapsi kokee kyseisen kiintymyksen kohteen ensisijaisena turvan kohteena ja kohdistaa häneen erityisodotuksia. (Keltinkangas-Järvinen 2012, 36.)

Alle 3-vuotiaan pienen lapsen kehitysvaiheen tärkein kehitystehtävä on kiintymyssuhteen luominen tunnetasolla tärkeisiin aikuisiin. Sen luominen on lapsen sosiaalisen kehityksen ja sosiaalisten taitojen pohja, sekä myös kognitiivisen kehityksen pohja. Sen avulla kehittyvät myös mm. itsekontrolli ja tunteiden säätelykyky. Positiiviset hoivakokemukset luovat lapselle tunteen omasta arvokkuudesta ja luovat pohjan ehjälle itsetunnolle, kun taas puutteelliset kokemukset heijastuvat myöhemmin kielteisinä käsityksinä itsestä, muista ja yleisesti ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. (Keltinkangas-Järvinen 2012, 26-27.)

3.2 Kiintymyssuhdemallit

Yli puolen vuoden ikäiselle vauvalle on jo muodostunut mielensisäinen malli tilanteista, joissa häden hetkellä tuttu aikuinen on ollut saatavilla. Bowlby nimesi nämä mielensisäiset vuorovaikutussuhdemallit kiintymyssuhdemalleiksi. Vauvalle on siis muodostunut sisäinen turvallisuuden tunne siitä, että hänen hätäänsä vastataan. Kiinty-

myssuhdemallien kautta vauva uskaltaa toimia itsenäisesti ympäristössään, sillä hän tuntee olevansa turvassa ja tarvittavan avun olevan saatavilla. Tässä vaiheessa vauva alkaa myös valikoimaan hänen auttajiaan ja näin myös vierastamaan vieraita ihmisiä. Kun vauva vierastaa, hän osoittaa tunnistavansa tutut ihmiset. Vierastaminen tapahtuu noin kahdeksan kuukauden iässä, joskus jopa aiemmin. Noin puolen vuoden iässä, vauva alkaa kokea eroahdistusta joutuessaan eroon vanhemmistaan. Vauvan tietoisuus on tässä vaiheessa kehittynyt ja eroahdistus kertoo, että vauva osaa jo tunnistaa tilanteet joissa hän saattaisi jäädä ilman tutun hoitajan hoivaa. (Salo 2003, 61.)

Lapsen kiintyessään aikuiseen, alkaa hän tehdä syy-seurausoletuksia eli oletusmalleja ympäröivästä maailmasta, sen mukaan kuinka aikuinen reagoi lapseen ja hänen tarpeisiinsa. Näistä oletusmalleista syntyy lapselle hänen kiintymyssuhdemallinsa. Usein nämä kiintymyssuhdemallit erotellaan seuraavasti: turvallinen kiintymyssuhde, turvaton ja välttelevä kiintymyssuhde, turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde sekä jäsentymätön kiintymyssuhde. (Karling, Ojanen, Siven, Vihunen & Vilen 2008, 158.)

3.2.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallisesti kiintynyt lapsi oppii että hänen erilaisiin tarpeisiinsa vastataan. Lapsi kokee olevansa rakastettu ja lapsi luottaa siihen että aikuinen on paikalla. Lapsi kokee olevansa turvassa ja hän oppii viestimään tarpeitaan sekä tunteitaan, olettaen että aikuinen reagoi niihin johdonmukaisesti. (Karling ym. 2008, 158.)

Alle vuoden ikäisen lapsen turvallisuuden ehtona on vanhemman konkreettinen läsnäolo. Kun lapsi tiedostaa vanhemman olevan saatavilla, voi hän rauhassa tutkia ympäristöään ja näin luoda uusia ihmissuhteita. Turvallisesti kiintynyt lapsi saattaa vaaran yllättäessä kiivetä vanhemman syliin, kun taas leikki-iässä lapselle riittää pelkkä mielikuva vanhemmasta turvallisuuden takaajana. (Punamäki 2001, 181.) Cicchetti ja Toth (N.d., 469) toteavat, että turvallisen kiintymyssuhteen vaikutukset jatkuvat pitkälle läpi elämän.

3.2.2 Turvaton ja välttelevä kiintymyssuhde

Välttelevässä kiintymyssuhteessa vauva on voinut oppia, että pahan olon tunteiden ilmaiseminen saa vanhemman vetäytymään. Vauva saattaa saada hyvää perushoitoa, mutta vauvaa hoitava vanhempi ei reagoi vauvan negatiiviseen käyttäytymiseen. Erilaisten ongelmien vuoksi, kuten taloudelliset huolet tai parisuhdeongelmat, vanhempi voi pyrkiä itsenäistämään lapsen liian nopeasti. Välttelevästi kiintyneistä vauvoista kasvaa pärjääviä ja oppivia lapsia jotka pyrkivät selviämään negatiivisista tunteistaan yksin. (Salo 2003, 62.)

Välttelevästi kiintynyt lapsi saattaa hakea aikuisen hyväksyntää, olemalla mahdollisimman kiltti, hymyilevä sekä pysymällä poissa aikuisen silmistä. Lapsi saattaa olettaa ettei apua kannata pyytää, koska kukaan ei kuitenkaan ymmärrä. Jollain lapsilla negatiiviset tunteet saattavat patoutua, jolloin ne purkautuvat uhmana ja raivona. (Karling ym. 2008, 159.) Välttelevästi kiintynyt lapsi on oppinut rauhoittelemaan itseään yllättävässä vaarassa, lapsi on siis oppinut luomaan omia mielensisäisiä lohdutuksen- ja pärjäämisen malleja. Näistä malleista kuitenkin puuttuu tunnepitoinen tietoisuus hoitajan turvasta. Siksi välttelevästi kiintyneen lapsen mielikuvamaailma on kapeutunut, sovinnainen ja rationaalinen. (Punamäki 2001, 181.)

3.2.3 Turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde

Ristiriitaisesti kiintyneen lapsen vanhemmat ovat olleet hoidon antamisessa epäjohdonmukaisia. Välillä lapsi on saanut hoivaa ilmaistessaan pahaa oloaan, joskus taas ei. Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi pyrkii käyttäytymisellään ilmaisemaan tunteitaan voimakkaasti, jotta ne tulisivat kuulluksi. Lapsi saattaa käyttäytyä vanhempaansa kohtaan välillä takertuvasti ja toisinaan vihamielisesti. Ristiriitaisesti kiintyneellä lapsella on myös heiveröinen kyky säädellä tunteitaan. Ristiriitaisesti kiintyneen vauvan tietotaidollinen kehitys jää puutteelliseksi, koska vauva ei pysty omaehtoisesti keskittymään ympäristönsä tutkimiseen. (Salo 2003, 62-63.) Ristiriitaisesti kiintyneen lapsen vanhempi on epäjohdonmukainen kasvatuksessaan esimerkiksi siksi, että hänen oma elämäntilanteessa vaihtelee paljon tai hän ei tiedä miten lapsen kanssa ollaan.

Kun vanhempi on epäjohdonmukainen, ei lapsi tiedä miten hänen tulisi olla suhteessa toiseen. (Karling ym. 2008, 159-160.) Kun lapsi on ristiriitaisesti kiintynyt, tarvitsee hän vielä leikki-iässäkin konkreettista varmistamista siitä onko vanhempi varmasti paikalla, sillä lapsi on epävarma hoidon ja turvan saatavuudesta. (Punamäki 2001, 181).

3.2.4 Jäsentymätön kiintymyssuhde

Jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa lapsi joutuu kasvamaan ilman todellista huolenpitoa. Lapsen vanhemmat eivät omista ongelmistaan johtuen pysty huolehtimaan edes lapsen perustarpeista, lapsi on siis heitteillä niin psyykkisesti kuin fyysisesti. Lisäksi tilanteeseen voi liittyä lapsen psyykkistä ja fyysistä kaltoinkohtelua. Jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa lapselle ei synny kuvaa siitä, miten aikuisen kanssa tulisi kommunikoida. Lapsesta maailma tuntuu hyvin pelottavalta sekä arvaamattomalta, lapsen tunnemaailma on kaoottinen eikä hänen on vaikea muodostaa itsestään kuvaa. Tämänäyttymisessä tilanteessa lapsen huostaanotto on ainoa keino ryhtyä selvittämään tilannetta. (Karling ym. 2008, 160.)

3.3 Kiintymyssuhde ja varhaiskasvatus

Kiintymyssuhdejärjestelmän kehittyminen lasta suojaavaksi edellyttää lapseen kiintyneen henkilön samankaltaista hoivaa päivittäin. Lapsen vieminen päiväkotiin herättää kysymyksiä lapsen emotionaalisten häiriöiden syntymisestä sekä separaatiokemuksen vahingollisuudesta lapselle. Varsinkin vauva tai taapero on vielä kyvytön hahmottamaan aikaa ja pitämään vanhempaa mielessä separaation aikana. Myös vanhemman kapasiteetti vastata ja huomioida lapsen tarpeita voi häiriintyä. Tämä voi aiheuttaa vaurioituneen vuorovaikutuksen pohjalta kiintymyssuhdehäiriön. Päiväkotia pystyy kuitenkin tarjoamaan turvallisia rutiineja ja ennakointia arjessa, joka on lapselle mieluista. (Kalland 2011, 153-155.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan vanhemman sensitiivisyys ja ennakoitavuus ovat tärkeitä ja oleellisia seikkoja kiintymyssuhteen muodostamisen kannalta, mutta päivähoidolla on rajalliset resurssit huomioida jatkuvasti kaikki lapset yksilöllisesti. Päivähoidon yhteydestä kiintymyssuhteen kehittymiseen ja haasteisiin on tutkittu, ja 1980-luvun puolivälin jälkeen on todettu muun muassa, että kokopäivähoito ensimmäisen elinvuoden aikana suurensi turvattomien kiintymyssuhdemallien riskiä sekä lisäsi uhmakkuutta ja aggressioita 3-8 vuotiaana. Philips ym. (1987) ja Scarr ym. (1990), kritisoivat näitä tutkimuksia siitä, että niissä ei oltu huomioitu perheen sisäisiä tekijöitä tai päivähoidon laatua. Vuonna 1991 NICHD (Eunice Kennedy Shiver National Institute of Child Health and Human Development) käynnisti tutkimuksen päivähoidon merkityksestä kiintymyssuhteen kehitykselle. Tutkimuksessa käytettiin mm. Ainsworthin vierastilannemetodia. Myös esimerkiksi Israelissa (Love ym. 2003) ja Australiassa (Harrison ja Ungerer 2002) on tutkittu kiintymyssuhteen kehittymisen ja päivähoidon yhteyttä toisiinsa, ja saatu tuloksia puolesta ja vastaan. (Kalland 2011, 155.)

Edellisistä tutkimuksista (NICHD 1991, Love ym. 2003 ja Harrison ja Ungerer 2002) voitiivistaa seuraavia tutkimustuloksia liittyen varhaiskasvatukseen ja lapsen kiintymyssuhteen kehitykseen. Heikkolaatuinen varhaiskasvatus vaikuttaa kielteisesti lapsen kehitykseen ja alle kolmevuotias normaalioloissa ei tarvitse varhaiskasvatusta kehityksen tueksi. Myös lapsen ikä tulee huomioida ryhmäkokoja muodostaessa. Ryhmäkoko ja henkilökunnan koulutus vaikuttavat vuorovaikutukseen ja sitä kautta hyvinvointiin joko kielteisesti tai myönteisesti. Usein vaihtuvat hoitopaikat ja hoitajat sekä pitkät hoitopäivät ovat riskitekijöitä kiintymyssuhteen kannalta. Vanhempien ja henkilökunnan toimiva yhteistyö tukee lapsen kehitystä sekä kotona saatu huolenpito vaikuttaa suuresti lapsen kehitykseen. Laadukas varhaiskasvatus tukee riskioloissa elävien lasten kehitystä sekä tämän rinnalla esiopetus edistää lapsen ryhmätaitoja ja tukee kouluun valmistautumista. Tutkimustulokset eivät siis anna selkeää suuntaa, miten tulisi toimia. Hyvin toteutettuna varhaiskasvatus voidaan kuitenkin todeta lapsen kehitystä ja kiintymyssuhdetta tukevaksi. Päiväkotiin siirtyminen tulisi kiintymyssuhteen kannalta pehmentää niin, että kokemuksesta ei tulisi lapselle hänen voimavarojaan ylittävä, ja pystyä turvaamaan kiintymyssuhde myös siirtymävaiheen jälkeen. (Kalland 2011, 156-157)

4 Tärkeitä keinoja kiintymyssuhteen tukena

4.1 Lapsen havainnointi

Havainnointi on yksi tärkeimmistä keinoista oppia tuntemaan lapsi paremmin ja ymmärtämään hänen käyttäytymistään ja niiden syitä. Havainnointi antaa tietoa lapsen kokemuksista, mielenkiinnonkohteista, oppimisesta, kasvusta ja kehityksestä, joka mahdollistaa kasvattajalle ymmärryksen nähdä maailma lapsen näkökulmasta. Kasvattajan toiminnan suunnittelun lähtökohta on tietoperusta lapsesta. Mitä paremmin kasvattaja tuntee lapsen, sen helpompi hänen on ennakoida lapsen käyttäytymistä ja toimintatapojaan. Havainnoinnin tarkoitus ei ole olla pelkästään lapsen ongelmien seuranta, vaan lapsen kokonaiskehityksen objektiivista seuraamista. Havainnointi auttaa kasvattajaa pysymään ajan tasalla lapsen kehityshaasteista ja löytämään oikeat tukikeinot lapsen tukemiseen (Koivunen & Lehtinen 2015, 16-17, 33.)

Kasvattaja tekee päivittäin havaintoja lapsesta. Lapsihavainnoinnissa on kyse kasvattajan halusta oppia ymmärtämään lasta paremmin. Kasvattajalla ei saa olla ennakkoluuloja lasta kohtaan, sillä omat mielikuvat lapsesta saattavat ohjata havainnointia väärään tulokseen. (Pihlaja ja Viitala 2004, Koivusen 2013, 24 mukaan.) Lapsen yksilöllisessä havainnoinnissa kasvattaja oppii tuntemaan lasta paremmin ja lapsen kehityksen osa-alueista saadaan tarkempaa tietoa. Kasvattaja näkee lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä lapsen taidot ja vaikeudet. Havainnoinnin kautta lapsi tulee siis tutummaksi kasvattajalle, jolloin lasta koskevat yksilölliset tavoitteet voidaan saavuttaa ja näin ollen myös välttää vääriä tulkintoja lapsesta. Havainnoinnista saadaan myös lapsen vanhemmille tietoa lapsen toiminnasta. Lasta tulee havainnoida erilaisissa ympäristöissä, koska lapsi käyttäytyy eri tavalla päiväkodin ryhmätilanteissa kuin kotonaan tutussa elinympäristössään. (Koivunen 2013, 25, 28.) Kasvattaja voi myös keskittyä lapsen havainnointiin jossakin tiettyssä tilanteessa ja tiettyyn osa-alueeseen. Keskeisiä havainnoitavia alueita voivat olla esimerkiksi tunne-elämän kehitys, oman toiminnan ohjaus, sosiaaliset taidot tai leikkitaidot. (Koivunen & Lehtinen 2015, 19.)

4.2 Omahoitajuus ja lapsen tuntemus

Omahoitajamallissa on tarkoitus luoda lapsen ja hoitajan välille kiinteä suhde, joka on pohjustettu jo ennen päivähoidon aloittamista. Ajatuksena mallissa on se, että lapsen ja hoitajan välille syntyvä kiintymys suojaa lapsen kehitystä. Tuttu hoitaja edesauttaa lapsen rauhoittumista ja tunteiden säätelyä etenkin stressitilanteissa. Lapsi voi ammentaa voimia kasvuunsa ja kehitykseensä läheisestä ja emotionaalisesti merkittävästä suhteesta. (Kalland 2011, 159.)

Kalland (2011, 161) kertoo, että Kallialan tutkimuksessa (2008) huomattiin, että aktiivisesti lapsen kanssa oleva hoitaja huomaa lapsen tarpeet ja haasteet selkeämmin. Hoitaja on herkempi vastaamaan lapsen tarpeisiin tuntiessaan hänet. Omahoitajan on siis helpompi huomata kiintymyssuhteen haasteet. Kiviniemen (2013, 48) tutkimuksessa todettiin, että omahoitajatyötavan avulla lapsituntemus syvenee ja yksittäisen lapsen paremman tuntemisen kautta lapsen kehityksestä ollaan paremmin perillä. Omahoitajuuden kautta lapsi tulee huomioiduksi ja kuulluksi omana persoonanaan ja lapsen temperamenttiero voidaan huomata eri tilanteissa paremmin. Kiviniemen (2013) tutkimus myös osoitti, että omahoitajatyötapa koetaan sopivaksi alle kolmivuotiaille lapsille, sekä sen koettiin helpottavan päivähoidon aloitusta. Omahoitajuus siis tukee lapsen haasteiden tunnistamista ja tukemista päivähoidossa. Tämä huomio edesauttaa myös kiintymyssuhteen haasteiden tunnistamista ja tukemista.

Isojärven ja Kankaan (2008, 49-50) tutkimuksessa kerrotaan, että omahoitajan merkitys alle 3-vuotiaan lapsen tunteiden tulkitsijana korostuu, koska lapsella ei ole kehittynyt vielä kielellisiä taitoja ilmaista itseään täysin. Lapsi myös uskaltaa ilmaista itseään ja tunteitaan helpommin tutun hoitajan läsnä ollessa. Omahoitaja ymmärtää lasta ja hänen käyttäytymistään paremmin, kun ymmärtää syyt ja seuraukset käytöksen taustalla. Myös konfliktien syntyminen vähentyy, kun omahoitaja tunnistaa ja osaa ennakoida lapsen käyttäytymistä.

Myös työntekijän ammatillisuus edesauttaa tunnistamaan ja tukemaan erilaisia haasteita lapsen kehityksessä. Ahosen (2015, 184) tutkimuksessa tarkasteltiin varhaiskasvattajien vuorovaikutusta haastavissa kasvatustilanteissa. Tärkeänä varhaiskasvattajan taitona nousi vuorovaikutus ja ammatillisuus haastavissa tilanteissa. Lämmin vuorovaikutus rohkaisi lapsia vastavuoroiseen vuorovaikutukseen, jossa korostui lapsen kanssa yhdessä jaettu ymmärrys tilanteesta ja lapsen tunteista ja tarpeista. Myös varhaiskasvattajan empatia edesauttaa lapsen voimakkaiden tunnereaktioiden syntymistä ja auttaa lasta käsittelemään niitä. Hyvä kasvattaja on sensitiivinen ja häneltä löytyy herkkyyttä havaita lapsen yksilölliset ja erityiset tarpeet sekä hän osaa toimia ammatillisesti lapsen tarpeiden tukemiseksi (Koivunen 2013, 130).

4.3 Kiintymyssuhde ja vuorohoito

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 8) todetaan, että varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatustilanteiden mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen kehityksen mukaista kasvua, tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve ja tarjota tarkoituksenmukaista tukea, kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä toimia lapsen huoltajan kanssa toimivassa yhteistyössä. (Varhaiskasvatustilanteiden perusteista 580/2015, 2 a §)

Varhaiskasvatustilanteiden perusteista määrittää, että lapsen varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään siten, että se tarjoaa lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivan hoitopaikan ja jatkuvan hoidon sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan (L 1983/304, 2 §). Vuorohoito määritellään varhaiskasvatukseksi, jota tarjotaan arkisin ennen klo 6 sekä klo 18 jälkeen, öisin, arkipyhinä ja viikonloppuisin. Vuorohoito järjestetään kunnan omana palveluna ja sitä tarjotaan kunta- ja yksikkökohtaisesti miten tarve ilmenee. (Malinen, Dahlblom & Teppo 2016, 13.)

Loimunevan (2015) tutkimuksessa nostettiin esiin työntekijöiden ajatuksia vuorohoidon vaikutuksesta alle kolmevuotiaan hyvinvointiin kiintymyssuhteen ja turvallisuuden

den näkökulmasta. Tutkimuksessa todettiin, että ihmissuhteiden vaihtuvuus sekä toiminnan järjestämisen haasteet vaikuttavat vuorohoidon työntekijöiden mukaan lasten hyvinvointiin. Vuorohoidon työntekijät korostivat omahoitajan merkitystä pienten lasten vuorohoidossa. Hoidon alussa lapsella tulisi olla sama hoitaja johon hän voi kiintyä, tämän jälkeen lapsi voi vähitellen kiintyä muihin. Työntekijöiden mukaan lasten on hankala luoda pysyviä kaverisuhteita lasten vaihtelevien päivien ja hoitoaikojen takia. Vaihtuvuudesta koettiin kuitenkin olevan hyötyä lasten sosiaalisten taitojen kehitykselle, koska lasten tuli harjoitella leikkeihin mukaan pääsyä ja uusien kaverisuhteiden luomista. Kun lapsen arki vaihtelee, on lapsen vaikeampi työntekijöiden mielestä hahmottaa aikaa ja päivärytmiä, verrattuna päivähoidossa oleviin lapsiin. Vaihtelevat hoitoajat ja pitkä hoitoputket näkyvät myös lapsessa turvattomuuden tunteena. Kolmas vaihtuvuuteen liittyvä seikka tutkimuksessa oli rytmin epäsäännöllisyys. Työntekijät olivat kuvanneet, että lapsen hoitoajat saattoivat vaihdella iltavuorosta aamuvuoroon jolloin lapsen rytmin säännöllisenä pitäminen ja lapsen tarvittavan unenmäärä huolestuttivat työntekijöitä. (Loimuneva 2015, 42, 44-47.)

Varhaiskasvattajien tulee huomioida vuorohoidossa monia seikkoja, jotka tukevat lasta. Työntekijöiden on pidettävä kiinni lapsen ruokarytmistä. Lapsi saattaa esimerkiksi tulla päiväkotiin juuri lounaan jälkeen eikä hän itse mahdollisesti osaa kertoa ruokailuistaan, jolloin tiedon kulku perheen ja päiväkodin välillä on tärkeää. Lapselle itselleen on tärkeä tietää mitä tapahtuu päivän aikana. Päivärytmi hahmottuu parhaiten lapselle kuvien avulla. Kuvilla voidaan myös havainnollistaa lapsille ketkä työntekijät tai lapset ovat päiväkodissa. Koska vuorohoito on tekee lapsien viikoista epäsäännöllisiä, pystytään kuvien avulla taltioimaan viikon puuhailut näkyville. Pienille lapsille on myös tärkeää tuoda päiväkotiin jotain joka muistuttaa heitä omasta kodistaan, esimerkiksi lelu tai valokuva. (Silja-Mäki 2017.) Kuten Teppo ja Malinen? (2016, 69) julkaisussaan mainitsevat, että vuorohoidon työntekijöiden työajat sovittaa siten, että ne sopivat yhteen uusien vuorohoidon aloittaneiden lapsien kanssa. Näin päivähoidossa tuetaan lapsen ja hoitajan välisen toissijaisen kiintymyssuhteen muodostamista.

4.4 Kasvatusyhteistyö

Vanhempien ja kasvattajien välinen yhteistyö sisältää vanhempien ja kasvattajien välisen vuorovaikutuksen ja toiminnan. Vanhemmilla on kuitenkin viimeinen kasvatust vastuu, kasvattajat vastaavat siitä kasvatuksesta jota lapsi saa päiväkodissa. Kasvatust vastuun jakaminen vaatii tiivistä ja toimivaa yhteistyötä lapsen kasvatustuksen parhaaksi. Molempien osapuolien tulee tiedostaa omat roolinsa ja yhteistyössä tulee vallita keskinäinen luottamus. (Koivunen 2013, 151-152.) Varhaiskasvatustuksen tehtävänä on edesauttaa lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Haasteellisissa tilanteissa, kuten huolen herätessä lapsen kasvusta ja kehityksestä, luottamus mahdollistaa toimivan yhteistyön kasvattajien ja huoltajien välillä. Tuen tarpeen havaitsemisessa, tuen suunnittelussa sekä toteuttamisessa yhteistyö lapsen, huoltajan sekä henkilöstön kanssa on tärkeää. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö edellyttää kasvattajilta aloitteellisuutta sekä aktiivisuutta. Yhteistyötä tehdessä tulee huomioida perheiden moninaisuus, lapsen yksilöllisyys ja sen mukana tulevat tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. (Varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet 2016, 14, 33, 52.) Varhaiskasvatustuksen ammattilainen, jolla on vastuu lapsen, perheen ja henkilöstön suhteesta, pyrkii mahdollisimman hyvin rakentamaan, vakiinnuttamaan ja kehittämään yhteistyösuhdetta vanhempiin ja kiintymyssuhdetta lapseen. (Kekkonen 2012, 174)

Kekkosen (2012, 200) tutkimuksessa todetaan, että pienten lasten hyvinvointi on viime kädessä heitä ympäröivien aikuisten käsissä. Toimiva kasvatusyhteistyössä kaikilla osapuolilla on käsitys siitä, millaiset toiminta- ja työkäytännöt tukevat lapsen kehitystä kasvua. Kasvatuskumppanuutta luovassa kulttuurissa kaikkien toimijoiden roolit ovat selvillä. Lapsi voi kiintyä kasvattajaan, kasvattaja osaa luoda suhteet lapsiryhmän lapsiin ja vanhemmat ja henkilöstö sitoutua kumppanuusyhteistyöhön toisensa kanssa.

5 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa tietoa varhaiskasvatuksessa havaittavasta turvattomasta ja jäsentymättömästä kiintymyssuhteesta alle 3-vuotiailla. Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata työntekijöiden käsityksiä turvattomasta ja jäsentymättömästä kiintymyssuhteesta alle 3-vuotiaalla ja tuoda ilmi niitä piirteitä, miten jäsentymätön ja turvaton kiintymyssuhde ilmenee lapsilla. Tutkimusongelma oli turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen huomioiminen ja tunnistaminen varhaiskasvatuksessa työntekijän näkökulmasta.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Missä varhaiskasvatuksen tilanteissa alle 3-vuotiaan lapsen turvaton ja jäsentymätön kiintymyssuhde ilmenee?
2. Miten alle 3-vuotiaan turvaton ja jäsentymätön kiintymyssuhde näkyy lapsen käyttäytymisessä varhaiskasvatuksessa?
3. Miten alle 3-vuotiasta lasta tuetaan, jolla on ongelmia turvattoman tai jäsentymättömän kiintymyssuhteen kanssa ongelmia?

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Aineistonkeruumenetelmä

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi valittiin kyselytutkimus. Kyselytutkimus sopi tämän opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi, koska siinä aineisto kerätään jokaiselta vastaajalta strukturoidussa muodossa. Kerätyn aineiston perusteella pyritään ilmiöitä kuvailemaan, vertailemaan ja selittämään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 134.) Kyselylomake oli standardoitu, eli kaikilta vastaajilta kysyttiin samat kysymykset täysin samalla tavalla. Opinnäytetyöhön tehty kysely muodostui avoimista sekä strukturoiduista kysymyksistä. Kyselytutkimus on tapa kerätä ja tarkastella tietoa esimerkiksi erilaisista yhteiskunnan ilmiöistä sekä ihmisten mielipiteistä, asenteista ja arvoista (Vehkalampi 2008, 11). Kanasen (2015, 229-230) sanoin kyselyloma-

ketta muodostaessa tulee kysymyksien olla suoraan yhteydessä tutkimuskysymyseen. Tutkijan tulee myös varmistaa, että vastaajat omaavat tarvittavat tiedot liittyen kyselyyn. Kyselytutkimuksen etuina pidetään sen tehokkuutta kerätä laajaa tutkimustietoa. Kysely voidaan lähettää helposti esimerkiksi tuhannelle henkilölle ja sen avulla voi kysyä monia asioita. Tämä siis säästää tutkijan aikaa. Kyselyn heikkoutena pidetään aineiston pinnallisuutta sekä teorian vaatimattomuutta. (Mts. 195.)

Kysely (liite 1.) tehtiin Webropol-työkalun avulla, sillä sen käyttö havaittiin helpoksi niin kyselyn työstämiseen kuin tulosten analysointiin. Kysely rakentui aiemmin mietittyjen tutkimuskysymyksien pohjalta. Kysymykset luotiin kiintymyssuhteeseen liittyvän teorian pohjalta ja kysymykset pyrittiin muokkaamaan sellaisiksi, että niistä saataisiin mahdollisimman hyvä kuva työnteekijöiden näkökulmasta. Toimivassa kyselyssä yleistävien kysymyksien sijaan tuli käyttää spesifejä kysymyksiä, sillä yleisiin kysymyksiin sisältyy enemmän tulkinnanvaraa. Kysymyksien muoto tulisi olla mahdollisimman lyhyt ja yhtä asiaa käsittelevä, sillä pitkiä kysymyksiä voi olla vaikeampi ymmärtää. Vastaajalle on myös annettava mahdollisuus olla antamatta mielipidettä kysymykseen, sillä näin ihmiset saadaan vastaamaan kyselyyn vaikka heillä ei olisi mielipidettä asiasta. Kyselyä laadittaessa tulee myös pohtia kysymyksien määrää sekä niiden järjestystä kyselylomakkeessa. On myös hyvä tarkistaa millaisia sanoja käyttää kyselyssä, jotta kysymykset eivät johdattelisi vastaajaa ja että vastaaja ymmärtää mitä kysymyksillä tarkoitetaan. (Hirsjärvi ym. 2012, 202-203.)

Opinnäytetyössä toteutettu kyselytutkimus sisälsi laadullista ja määrällistä tietoa eli avoimia että strukturoituja kysymyksiä. Kyselytutkimuksessa käytetään yleensä enimmäkseen suljettuja eli strukturoituja kysymyksiä, mutta myös avoimia kysymyksiä tarvitaan. Suljetut kysymykset ovat helppoja analysoida, mutta avoimet kysymykset voivat antaa tietoa, joka voi jäädä muuten kokonaan havaitsematta. (Vehkalampi 2008, 25.) Tässä kyselyssä strukturoituja kysymyksiä oli enemmän ja avoimia kysymyksiä muutama.

Strukturoiduissa kysymyksissä vastaajalla oli osassa kysymyksistä kyllä/ei-vastausvaihtoehto sekä osassa kysymyksissä luokittelukysymyksiä, joissa pystyi valitsemaan useamman vaihtoehdon. Vastausvaihtoehtoa ”kyllä” tai ”ei” kutsutaan diko-

tomiseksi asteikoksi. Tätä vastausvaihtoehtoa voi käyttää, kun se sopii luontevasti kysymyksen luonteeseen. (Vehkalampi 2008, 39-40.) Luokittelukysymykset monella vaihtoehdolla antavat kiintoisaa tietoa; mitkä ovat yleisimpiä ja harvinaisimpia vaihtoehtoja, miten ne ovat jakautuneet ja kuinka monta vastausta vastaaja on valinnut (Vehkalampi 2008, 28-29). Tässä kyselyssä haluttiin saada irti turvattoman ja jäsen-tymättömän kiintymyssuhteen käyttäytymisen haasteita sekä tilanteita missä haas-teet tulevat ilmi, joten luokittelu sopi vastaustavaksi.

Kananen (2015, 253) toteaa, että verkkokyselyssä ei voida käyttää pitkiä lauseraken-teita, koska verkkomaailmassa toimitaan mahdollisimman lyhyin ja tiivistetyin tek-stein. Kun kysymyksiä ei ole liikaa, innostuu vastaaja helpommin kyselystä. Avoimissa kysymyksissä esitetään vain kysymys ja vastaukselle jätetään tyhjää tilaa. Avoimilla kysymyksillä tutkija pyrkii saamaan uusia näkökulmia, joita hän ei etukäteen osannut ajatella. Hän myös antaa vastaajalle mahdollisuuden ilmaista itseään ja sanoa asian omalla tavallaan. Monivalintakysymyksissä tutkija on jo laatinut valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja valitsee oman vaihtoehdonsa. Monivalintakysymyksien vas-tauksia pystytään taas vertailemaan helpommin, vastaukset ovat siis helpompia käsi-tellä sekä analysoida. (Hirsjärvi ym. 2012, 198-201.)

6.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyön kyselyn työstäminen alkoi kesäkuussa 2017. Kysely toteutettiin poikit-taistutkimuksena. Poikittaistutkimus sijoittuu tiettyyn ajankohtaan ja se toteutetaan suhteellisen lyhyessä ajassa (Hirsjärvi ym. 2012, 178). Kysely toteutettiin verkko-kyselynä lähettämällä kysely sähköpostiin sisällettynä linkkinä. Kanasen (2015, 207) sanoin verkkokysely eroaa hieman perinteisestä tutkimusprosessista lähinnä teknisen toteutuksen puolesta, mutta kaikki muut vaiheet ja vaatimukset ovat samat kuin fyy-sisen maailman kyselytutkimuksessa.

Kyselyä muokattiin sekä testattiin elokuun 2017 loppuun asti Jyväskylän ammattikor-keakoulun opiskelijoilla sekä opinnäytetyön ohjaajalla, ja sitä muokattiin palautteen

mukaan. Hirsjärven ja muiden (2012, 204) mukaan, esimerkiksi pilottitutkimusta käytettäessä voidaan näkökohtia tarkistaa ja kysymysten muotoa korjata varsinaista tutkimusta varten. Valmis kysely lähetettiin ensin Jyväskylän kaupungin 12 yksityiseen päiväkotiin syyskuun alussa 2017. Kyselyn tuloksia kerättiin 4.9-12.10.2017, ja tänä aikana päiväkoteihin lähetettiin kaksi muistutusviestiä. Muistutusviestejä jouduttiin lähettämään, koska kyselyn vastauksia saapui satunnaisesti annettuun aikatauluun nähden. Näin varmistettiin, että päiväkotien johtajat olivat tietoisia kyselystä ja osasivat näin ollen muistuttaa työntekijöitään kyselyyn vastaamisesta. Osa päiväkodeista vastasi muistutusviestien jälkeen kyselyyn. Koska vastauksia tuli heikosti päiväkodeista, kysely jaettiin lokakuun 2017 alussa myös Facebookin ryhmissä nimeltä Varhaiskasvattajan materiaalipankki ja Varhaiskasvatuksen ammattilaiset. Vastausaikaa ryhmissä annettiin 12.10 asti. Varsinaisia kyselyn vastauksia saatiin yhteensä 19. Kaikki vastaajat olivat vastanneet kaikkiin kysymyksiin, joten jokainen vastaus voitiin ottaa mukaan analyysiin.

6.3 Aineiston kuvaus

Tutkimukseen vastasi 19 henkilöä. Kyselyyn vastaajat olivat päiväkodin työntekijöitä, jotka ovat työskennelleet tai työskentelevät alle 3-vuotiaiden parissa varhaiskasvatuksessa. Vastaajista neljä oli sosionomeja, neljä lapsi- ja perhetyöntekijöitä eli lastenohjaajia, kaksi sosiaalikasvattajia, kaksi kasvatustieteen maistereita, yksi lastentarhanopettaja sekä kaksi lähihoitajia. Vastaajien työkokemus vaihteli yhdestä vuodesta 30 vuoteen. Vastaajien ei tarvinnut määritellä ikää tai sukupuolta, koska ne eivät olleet merkittäviä kyselyn kannalta. Vastauksia kerättiin yhtä aikaa päiväkodeista ja Facebookin ryhmistä, joten vastauksissa ei pystytä erittelemään mitä kautta vastaukset ovat tulleet.

6.4 Aineiston analyysi

Ensimmäisenä vaiheena aineiston järjestämisessä tulee huomioida, onko aineisto virheellistä tai puuttuuko siitä seikkoja (Hirsjärvi ym. 2012, 221). Kanasen (2015, 288) mukaan kyselylomakkeella kerätty aineisto käsitellään tilasto-ohjelmalla ja aineisto tiivistetään. Tässä opinnäytetyössä kyselyn strukturoitujen kysymysten aineisto havainnollistettiin määrällisesti ja osa kysymyksistä esitettiin diagrammeilla. Määrällisten kysymysten analyysissa käytettiin Webropol-työkalun valmiiksi laskemia prosentteja, jotka nostettiin tulososioon. Esittämällä tulokset määrällisesti saatiin vastausvaihtoehtoista selkeästi irti vaihtoehtojen yleisyys vastauksissa. Avoimia kysymyksiä eli laadullista aineistoa käsiteltiin perusanalyysimenetelmällä, eli sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia. Sen tarkoituksena on kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 105-106.) Aineistossa toistuvien sanojen havaitsemiseksi käytettiin myös sisällön erittelyä. Tuomen ja Sarajärven (2012, 105) mukaan Pietilä (1973) määrittelee sisällön erittelyn seuraavasti: tiedot voidaan kerätä sanallisessa tai määrällisessä muodossa, joko luokiteltuina ja tilastoituina. Sisällön erittelyssä keskitytään esimerkiksi sanojen esiintymistiheyksien laskemiseen. Kyselyn avoimia vastauksia käsiteltiin teoriaohjaavaa tapaa mukaillen. Erona aineistolähtöiseen analyysiin teoriaohjaavassa analyysissa käsitteet ovat jo valmiina, kun taas aineistolähtöisessä analyysissa ne tuodaan aineistosta. Teoriaohjaavassa analyysissa aineiston alaluokat synnytetään aineistolähtöisesti, mutta yläluokat ovat valmiina. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 117.)

Kysymyksien vastaukset teemoiteltiin. Teemoittelu on laadullisen analyysin perusmenetelmä, jossa pyritään hahmottamaan keskeisiä teemoja tekstistä, ja hahmottamaan sellaisia aiheita, jotka toistuvat tekstissä. (Teemoittelu 2016.) Opinnäytetyön avoimet kysymykset käytiin läpi teemoitellen, kuten seuraavasta esimerkistä käy ilmi. Kyselyn avoimet kysymykset käytiin läpi yksitellen, ja tiheästi esiintyvät sanat nostettiin esiin, joista muodostettiin erilaisia ylä- ja alateemoja. Kyselyn vastaajien vastaukset jaoteltiin lausumasarakkeeseen. Tämän jälkeen lausumista muodostettiin erinäisiä alateemoja, eli pohdittiin mikä on lausuman ydin joka muodosti alateeman 2.

Näistä alateemoista 2 muodostettiin tiiviimpiä alateema 1, eli tässä esimerkissä keinoja joilla työntekijä tukee lasta jolla on turvaton kiintymyssuhde. Teemat jotka nousivat analyysissä esiin, olivat aikuisen turvallisuus, lapsen havainnointi, yhteistyö, tunteiden opettelu, johdonmukaisuus, läsnäolo ja ennakointi.

Taulukko 1 Turvattoman kiintymyssuhteen tukeminen

Miten työntekijänä tuet lasta, jolla on turvaton kiintymyssuhde?			
Yläteema	Alateema 1	Alateema 2	Lausuma
Tukeminen	Aikuisen turvallisuus	Aikuisen turvallisuus Johdonmukaisuus Oma käyttäytyminen Tuttujen aikuisien ta- kaaminen lapsen ympä- rille	<i>"Tarjoamalla turvallista ja pysyvää syliä"</i> <i>"Olemalla itse luonteva aikuinen jolle on turvallista näyttää kaikki tunteet"</i>
	Lapsen ha- vainnointi	Lasten käyttäytymisen seuraaminen eri tilan- teissa Johdonmukainen ajatte- lu	<i>"Tarkka havainnointi, johdonmukainen ajattelu & käyt- täytyminen"</i> <i>"Olen läsnä, kuuntelen, havainnoin"</i>
	Yhteistyö	Keskustelu vanhempien sekä kollegoiden kanssa Puheeksiotto	<i>"Keskustellaan asiasta osaston ai- kuisen kanssa, mikäli on huolta keskustelemme asiasta myös var- haiskasvatuksen erityisopettajan kanssa"</i> <i>"Keskustelu lapsen sekä vanhempi- en kanssa, myös mahdollisesti mo- nialaisten tahojen kesken"</i>

7 Tutkimustulokset

7.1 Vastaajien tieto kiintymyssuhteesta

Opinnäytetyön kysely (liite 1.) käsitteli vain turvatonta ja jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta, eikä turvallista kiintymyssuhdemallia tuotu esille. Kyselyn laadulliset ja määrälliset vastaukset on jaoteltu vastaajien yleiseen tietoon kiintymyssuhteesta, turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen kannalta haastaviin tilanteisiin ja lapsen käyttäytymiseen sekä kiintymyssuhteiden haasteiden tukemiseen. Näiden kiintymyssuhdemallien yleinen havainnointi ja koettu tärkeys korostui seuraavasti:

Turvaton kiintymyssuhdetta oli havaittu seuraavasti: vastaajista 14 (74 %) vastasi havainneensa turvattoman kiintymyssuhteen ja 5 vastaajaa (26 %) ei ollut havainnut turvatonta kiintymyssuhdetta päiväkodin arjessa. Jäsentymättömän kiintymyssuhteen havaitsemisessa vastaajat vastasivat seuraavasti: vastaajista 10 (53 %) vastasi havainneensa jäsentymättömän kiintymyssuhteen ja 9 vastaajaa (47 %) ei ollut havainnut jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta päiväkodin arjessa. Kiintymyssuhde koettiin tärkeäksi päiväkodin arjessa seuraavasti: vastaajista 18 (95 %) koki sen tärkeäksi ja 1 vastaaja (5 %) ei kokenut tärkeäksi.

Kysyttäessä työntekijän tietämyksestä kiintymyssuhdeteoriasta – ja malleista nousi esiin eniten se, että vastaajista hieman yli puolet (53 %) koki tietävänsä aiheesta tarpeeksi. Myös osa vastaajista (16 %) koki että heillä ei ole tarpeeksi tietoa kiintymyssuhdeteoriasta ja sen malleista sekä että aiheeseen on vaikea keskittyä arjessa. Aihe koettiin myös osan vastaajien (16 %) mielestä tärkeäksi, mutta muutama vastaaja (11 %) nosti esiin kriittisen suhtautuminen aiheeseen.

"Koen tietäväni paljonkin koulutukseni kautta. Ei niitä arjessa ehdi ajattelemaan. Ainoastaan kun suuria haasteita ilmenee tai huolta lapsesta, tietenkin silloin pohditaan myös vanhempien ja kiintymyssuhteen vaikutusta tähän." (V12)

”Tiedän kiintymyssuhteen tärkeyden lapsuuden aikana, ja olen huomannut mitä siitä voi seurata lapselle, jolle ei ole muodostunut sitä.”
(V15)

Kiintymyssuhteen haasteiden käsittelyn avuksi olevaa varsinaista toimintamallia ei yli puolella (58 %) vastaajista ollut työpaikalla käytössä. Puheeksiotto korostui vastauksissa tärkeäksi tukikeinoksi sekä työntekijöiden että vanhempien kanssa toimittaessa. Usea vastaaja (26 %) piti lapsen yksilöllistä huomioimista tärkeänä keinona käsitellä kiintymyssuhteen haasteita.

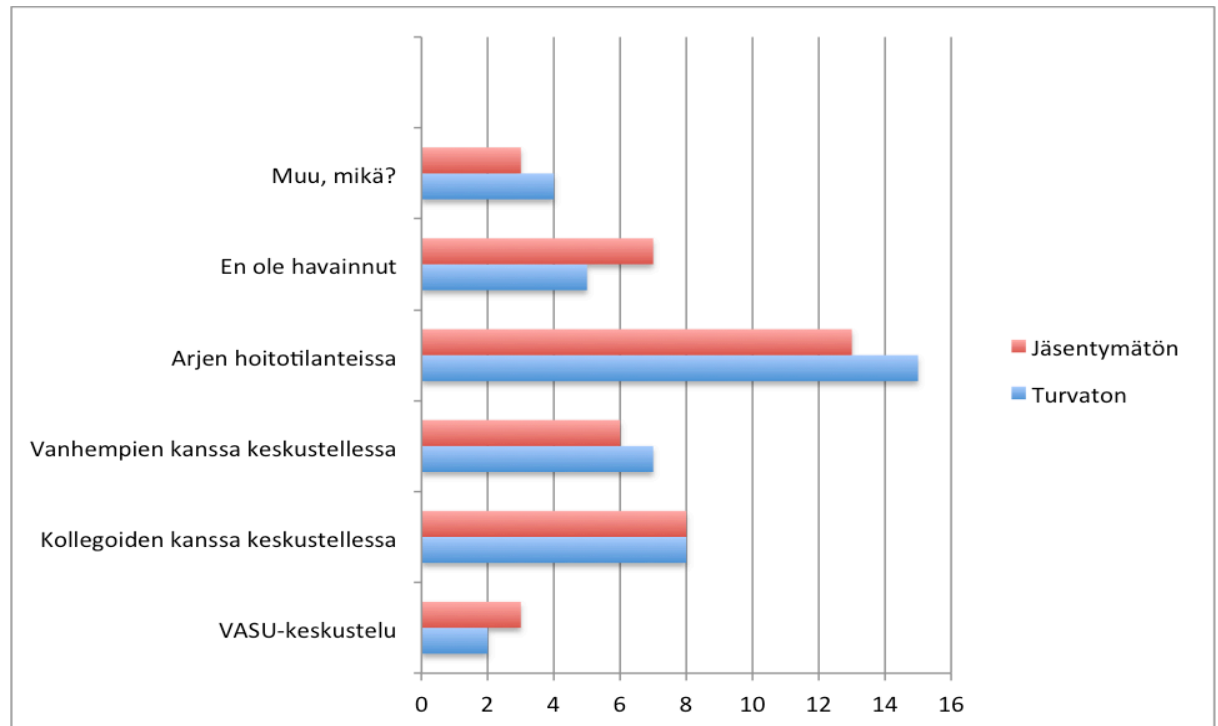
7.2 Turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen kannalta haastavat tilanteet

Turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen kannalta haastavia tilanteita kysyttiin kahdessa eri kysymyksessä opinnäytetyön kyselyssä. Ensimmäinen kysymys koski enemmän tilanteita aikuisen näkökulmasta ja vanhemman ollessa läsnä, ja taas toinen kysymys koski lasta koskevia päivittäisiä tilanteita.

Turvaton kiintymyssuhde (kuvio 1) tuli esille useissa eri tilanteissa: 15 vastaajan (79 %) mukaan arjen hoitotilanteissa, 8 vastaajan (42 %) mukaan kollegoiden kanssa keskustellessa, 7 vastaajan (37 %) mukaan vanhempien kanssa keskustellessa, 5 (26 %) vastaajaa ei ollut havainnut turvatonta kiintymyssuhdetta, 4 vastaajaa (21 %) vastasi muu, mikä? Nämä vastaukset olivat lapsen leikeissä ja lapsen kanssa leikkimisessä, yleisessä olemuksessa, vuorovaikutussuhteissa, lapsen havainnoinnissa, lapsen kanssa olemisessa ja huoltajan ja lapsen välisessä kanssakäymisessä ja 2 vastaajan (11 %) mukaan VASU-keskustelussa.

Jäsentymätön kiintymyssuhde (kuvio 1) taas tuli esille useissa tilanteissa seuraavasti: 13 vastaajan (68 %) mukaan arjen hoitotilanteissa, 8 vastaajan (42 %) mukaan kollegoiden kanssa keskustellessa, 7 vastaajaa (37 %) ei ollut havainnut jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta ollenkaan, 6 vastaajan (32 %) mukaan vanhempien kanssa keskustellessa, 3 vastaajan (16 %) mukaan VASU-keskustelussa, ja 3 vastaajaa (16 %) vastasi muu, mikä? Vastauksissa todettiin vastauksien olevan samat kuin kysymyksessä viisi,

eli lapsen leikeissä ja lapsen kanssa leikkimisessä, yleisessä olemuksessa, vuorovaikutussuhteissa, lapsen havainnoinnissa, lapsen kanssa olemisessa ja huoltajan ja lapsen välisessä kanssakäymisessä.



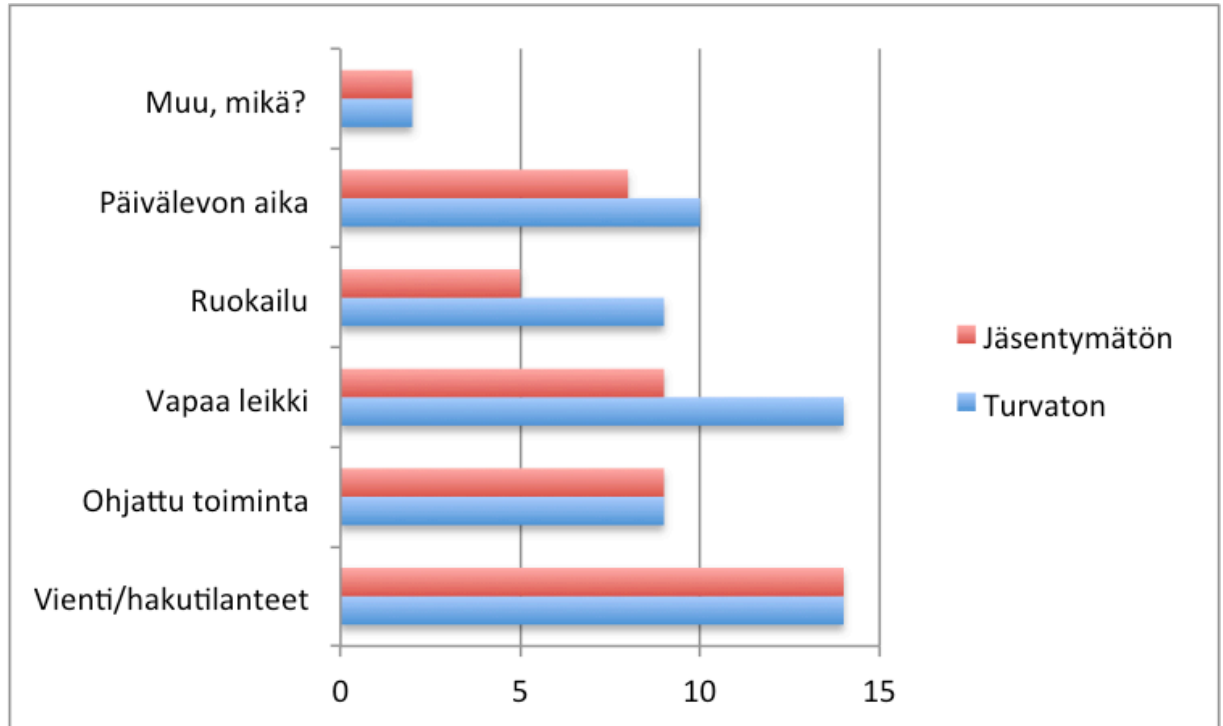
Vastaajien määrä: 19

Kuvio 1 Tilanteet jossa kiintymyssuhteen haasteet tulevat esille

Lapsen turvaton kiintymyssuhde (kuvio 2) näkyi erilaisissa päivittäisissä tilanteissa seuraavasti: 14 vastaajan (74 %) mukaan venti- ja hakutilanteissa, 14 vastaajan (74 %) mukaan vapaassa leikissä, 10 vastaajan (53 %) mukaan päivälevon aikana, 9 vastaajan (47 %) mukaan ohjatussa toiminnassa, 9 vastaajan (47 %) mukaan ruokailussa, ja 2 vastaajaa vastasi (11 %) muu, mikä? Toinen vastaaja ei määrittänyt vastausta ja toinen vastaaja mainitsi siirtymät sekä kaveri- ja aikuissuhteet.

Lapsen jäsentymätön kiintymyssuhde (kuvio 2) näkyi erilaisissa päivittäisissä tilanteissa seuraavasti: 14 vastaajan (74 %) mukaan venti- ja hakutilanteissa, 9 vastaajan (47 %) mukaan ohjatussa toiminnassa, 9 vastaajan (47 %) mukaan vapaassa leikissä, 5 vastaajan (26 %) mukaan ruokailussa, 8 vastaajan (42 %) mukaan päivälevon aikana ja

2 vastaajaa (11 %) vastasi muu, mikä? Toinen vastaaja ei määrittänyt vastausta ja toinen vastaaja ei ollut törmännyt kyseiseen ilmiöön.



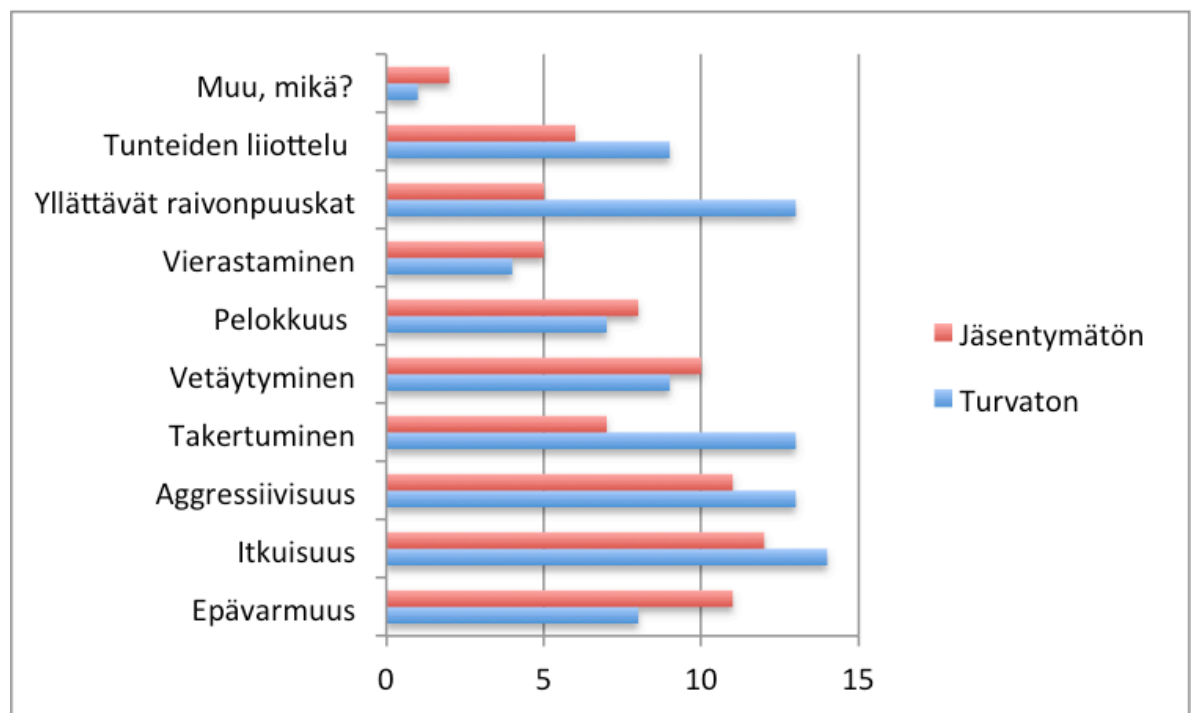
Vastaajien määrä: 19

Kuvio 2 Kiintymyssuhde päivittäisissä tilanteissa

7.3 Lapsen käyttäytyminen turvattomassa ja jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa ja iän merkitys

Turvaton kiintymyssuhde ilmeni lapsen käyttäytymisessä (kuvio 3) eri tavoilla: 14 vastaajaa (74 %) oli havainnut itkuisuutta, 13 vastaajaa (68 %) oli havainnut aggressiivisuutta, 13 vastaajaa (68 %) oli havainnut takertumista, 13 vastaajaa (68 %) oli havainnut yllättäviä raivonpuuskia, 9 vastaajaa (47 %) oli havainnut vetäytymistä, 9 vastaajaa (47 %) oli havainnut tunteiden liioittelua, 8 vastaajaa (42 %) oli havainnut epävarmuutta, 7 vastaajaa (37 %) oli havainnut pelokkuutta, 4 vastaajaa (21 %) oli havainnut vierastamista, ja 1 vastaaja (5 %) oli vastannut muu, mikä?, mutta ei määritellyt vastaustaan.

Jäsentymätön kiintymyssuhde (kuvio 3) näkyi lapsen käyttäytymisessä eri tilanteissa: 12 vastaajaa (63 %) oli havainnut itkuisuutta, 11 vastaajaa (58 %) oli havainnut epävarmuutta, 11 vastaajaa (58 %) oli havainnut aggressiivisuutta, 10 vastaajaa (53 %) oli havainnut vetäytymistä, 8 vastaajaa (42 %) oli havainnut pelokkuutta, 7 vastaajaa (37 %) oli havainnut takertumista, 6 vastaajaa (32 %) oli havainnut tunteiden liioittelua, 5 vastaajaa (26 %) oli havainnut vierastamista, 5 vastaajaa (26 %) oli havainnut yllättäviä raivonpuuskia ja 2 vastaajaa (11 %) vastannut muu, mikä? Toinen näistä vastaajista ei ollut määritellyt vastaustaan ja toinen oli maininnut että ei ole törmännyt jäsentymättömään kiintymyssuhteeseen.



Vastaajien määrä: 19

Kuvio 3 Lapsen käyttäytyminen turvattomassa ja jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa

Lapsen ikä vaikutti turvattoman kiintymyssuhteen haasteiden havainnointiin suuren osan (42 %) vastaajien mielestä. Vastauksissa nousi esiin se, että pienten lasten havainnointi on haaste sekä että juuri alle 3-vuotiaalla on tärkeää havaita haasteet ajoissa. Pieni osa vastaajista (11 %) ei kokenut iän olevan tärkeä havainnoinnin kannalta.

”Kyllä. Pienellä lapsella se voi ilmetä eri tavoin (esim. pelko) kuin vanhemmalla lapsella (esim. raivonpuuskat).” (V9)

”Pienillä asiat voi nähdä helpommin, kun ei vielä osata salata asioita. Toisaalta taas itku on jokapäiväistä välillä kaikilla pienillä, niin voi olla hankala tunnistaa itkukohtauksen syy ja vakavuus.” (V13)

Tarkasteltaessa lapsen iän merkitystä jäsentymättömän kiintymyssuhteen havainnoimisessa vastaajista usea (37 %) totesi vastaukseksi saman kuin edelliseen kysymykseen. Esiin nousi myös se, että havainnointi on vanhemmilla lapsilla selkeämpää, kun taas yksi vastaaja koki että juuri vanhempien lapsien havainnointi on haastavampaa.

7.4 Turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen tukeminen

Tukemisen näkökulmaa tutkittiin avoimilla kysymyksillä, joista analyysin avulla nostettiin esiin tärkeitä ja toistuvia teemoja, jotka olivat aikuisen turvallisuus, lapsen havainnointi, yhteistyö, tunnetaitojen opettelu, johdonmukaisuus, läsnäolo ja ennakointi.

Lapsen turvattoman kiintymyssuhteen tukemisen vastauksissa korostui eniten (63 %) aikuisen turvallisuus. Myös tunnetaitojen opettelu ja niiden opettaminen lapselle, lapsen havainnointi, johdonmukaisuus aikuisen käytöksessä, yhteistyö vanhempien kanssa sekä moniammatillinen yhteistyö, läsnäolo, ennakointi sekä erilaisten tukkeinojen käyttö nousivat esiin tärkeinä tukikeinoina vastauksissa.

”Syli, aika, mutta myös itsenäisyyteen tukeminen asteittain. En kuitenkaan tue itkua/raivokohtausta ettei siitä tulisi tapa ja lapsi oppisi itsekin säätelemään tunteitaan ja tekemisiään.” (V13)

Lapsen jäsentymättömän kiintymyssuhteen tukeminen toi ilmi sen että melkein puolet (47 %) vastaajista koki, että jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta tuetaan samoilla

keinoilla kuin turvatonta kiintymyssuhdetta. Vastaajat nostivat esiin edelleen myös turvallisuuden ja johdonmukaisuuden. Yksittäisinä ja uusina teemoina nousivat palveluohjaus, kannustus ja rohkaisu, yhteistyö sekä yksi vastaajista ei ollut törmännyt kyseiseen tilanteeseen.

”Arjen strukturointi ja aikuisen selkeä johtajuus ovat tärkeitä asioita, lasta ei saa jättää oman kaaoksensa keskelle, vaan aikuisen tulee johdonmukaisella toiminnallaan opastaa lasta läpi tilanteista, ja sanoittaa niitä kaiken aikaa. Näin jäsentymättömyys alkaa jäsentyä.” (V10)

8 Johtopäätökset

8.1 Tilanteet jossa kiintymyssuhteen haasteet tulevat esiin

Tässä luvussa tehdään johtopäätöksiä kahden eri kysymysparin perusteella: turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen näkymisestä eri tilanteissa ja turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen näkymisestä lapsen toiminnassa päivittäisissä tilanteissa.

Näkyminen eri tilanteissa

Tuloksissa vastaajat kuvailivat turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen ilmenevän eniten arjen hoitotilanteissa. Arjen hoitotilanteita ovat ruokailu, pukeutumis- ja riisuutumistilanteet, päivälepo, ulkoilu, hygieniatilanteet ja erilaiset siirtymätilanteet. Näissä tilanteissa pyritään tietoisesti saavuttamaan varhaiskasvatuksen kasvatustavoitteita ja integroida niihin opetussisältöjä. Tällä tavalla arjen hoitotilanteet korostuvat leikin ja erilaisen opetustuokioiden rinnalla tärkeinä pedagogisina mahdollisuuksina. Arjen hoitotilanteet vievät suurimman osan lapsen päivästä, joten ei ole yhdentekevää, miten aikuinen niissä tilanteissa käyttäytyy. (Raision kaupungin Varhaiskasvatuksen kehittämistyöryhmä 2008, 3, 5.) Kuten edellisessä kehittämissuhteessä todettiin, arjen hoitotilanteet täyttävät suurimman osan päivästä. Tilanteet ovat lapselle tuttuja tilanteita, jolloin lapsi myös toimii itselleen luontevalla tavalla. On siis luonnollista, että lapsen haasteet ilmenevät näissä tilanteissa eniten, kuten

juuri tässäkin tutkimuksessa ilmeni.

Tämän tutkimuksen mukaan turvatonta ja jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta ilmeni vähiten VASU-keskusteluissa. Varsinaisia VASU- keskusteluita ei vuoteen mahdunta. Vaikka varhaiskasvatussuunnitelman toteutusta tulee arvioida ja tarkistaa tarpeen mukaan, ei valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma vaadi näitä toteutettavan kuin vähintään kerran vuodessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 11). Koska VASU-keskusteluja on harvoin, voi keskustelu tuntua vanhemmasta viralliselta, jolloin ongelmista ja omista havainnoista voi olla hankala puhua verrattuna arkisiin tilanteisiin.

Kollegoiden välinen keskustelu nousi vahvasti esiin molempien kiintymyssuhdemallien vastauksissa kun kysyttiin kiintymyssuhteiden ilmenemisestä. Myös Airan (2012, 128) tutkimuksessa todetaan, että työtehtävässä toteutettava yhteistyö voi auttaa esimerkiksi ongelmien ratkaisussa, tuen saamisessa tai erilaisten asioiden hahmottamisessa. Tästä johtopäätöksenä voidaan todeta, että myös tämän tutkimuksen perusteella työntekijöiden välinen yhteistyö koetaan auttavan hahmottamaan lasta monipuolisena kokonaisuutena sekä tukemaan havaintoja mahdollisesti ilmenevistä haasteista.

Vanhempien kanssa keskustelu nousi turvattoman kiintymyssuhteen kohdalla myös tärkeäksi väyläksi vastausten perusteella. Kekkosen (2012, 37) tutkimuksessa yhteistyö vanhempien kanssa koettiin myös tärkeäksi. Varhaiskasvatustyötä ei voida tehdä ilman intensiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa ja vuorovaikutuksessa tulee huomioida lapsi, vanhempi ja kasvattaja. Lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tulisi tukea yhdistämällä kasvatushenkilöstön ammatillinen asiantuntemus ja vanhempien omaa lasta koskeva tietämys. Tämänkaltaisen yhteistyö takaa suotuisan pohjan lapsen kehitykselle. Tämän tutkimuksen vastaajilla voidaan siis olettaa olevan toimiva yhteistyö vanhempien kanssa, koska se koettiin tärkeäksi väyläksi, missä turvaton kiintymyssuhde ilmenee.

Eroavaisuuksia ilmeni siinä, että jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta useampi vastaaja ei ollut havainnut ollenkaan. Suomessa yhteiskunta huolehtii lapsesta ja perheestä

syntymästä asti, ja varsinkin varhaista puuttumista painotetaan eri ammattiryhmien toiminnassa. Tämän tutkimuksen perusteella voisi todeta, että jäsentymätön kiintymyssuhde ei ole kovin yleinen tai sen ongelmiin puututaan jo varhain. Lastensuojelulaki sanoo, että lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Vanhemman tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia kasvatustehtävässä ja tarjottava perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä tarpeen vaatiessa ohjattava lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia lapsen kasvatuksessa sekä järjestämällä tarvittavia tukitoimia. (L 13.4.2007/417, 2 §.) Tässä tilanteessa varhaiskasvattajat ovatkin tärkeässä roolissa toteuttaessaan lapsen hyvinvoinnin tukemista. Haastaviin tilanteisiin puuttuminen voi tuntua haasteelliselta asian herkkyyden vuoksi, kuten myös (Karttunen 2015, 65) toteaa, että ongelmatilanteisiin puuttuminen haasteellista on varhaiskasvatuksessa joka ei ole ensisijaisesti lastensuojelullinen organisaatio. Kuitenkin työntekijän on muistettava oma ammatillisuus ja lapsen kehityksen etu.

Päivittäiset tilanteet lapsen kanssa

Vastaajat kokivat eniten havainneensa lapsen toiminnassa turvatonta ja jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta vienti- ja hakutilanteissa eli tilanteissa joissa huoltaja on läsnä päiväkodissa. Muutos- ja siirtymätilanteet päivähoidossa voivat lisätä lapsen ahdistuneisuutta, koska tilanteiden aiheuttama epävarmuus synnyttää hallinnan menetyksen tunteen. Käytös voi ilmetä häiritsemisenä, viivyttelynä, vaelteluna, psykosomaattisena oireiluna tai omaan maailmaan vetäytymisenä. (Välivaara 2010, 11.) Vaikka vienti- ja hakutilanteet ovat usein lyhyitä, ovat ne tärkeitä päiväkodin henkilökunnan ja vanhempien yhteistyön kannalta. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18). Kuten tässä tutkimuksessa todettiin, vienti- ja hakutilanteissa esiintyy paljon kiintymyssuhteiden haasteita. Tämän kannalta sujuva yhteistyö on tärkeää, jotta ongelmat saadaankin näkyviin. Työntekijän tulee myös havainnoida myös lapsen ja huoltajan välistä arjen vuorovaikutusta. Jouppilan (2007) tutkimuksessa havaittiin, että havainnointi antaa työntekijälle paljon tietoa huoltajan ja lapsen välisestä suhteesta sekä sen merkityksestä. Esimerkiksi vanhemman jatkuva kylmä lapsen kohtaaminen tai huo-

mioitta jättäminen voi herättää kysymyksen kiintymyssuhteen laadusta. (Jouppila 2007, 71-72.) Koska tilanteet ovat kuitenkin usein lyhytkestoisia, pelkkien vienti- ja hakutilanteiden kannalta ei kannata kuitenkaan tehdä suuria johtopäätöksiä kiintymyssuhteen tilasta.

Vapaa leikki nousi myös vahvasti esille lapsen toiminnassa turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen havainnoinnissa. Lapsen sosiaalisten taitojen heikkous tai vuorovaikutusongelmat voivat näkyä lapsella leikkitilanteissa. Lapsi voi esimerkiksi riidellä muiden lasten kanssa, sääntöjen noudattaminen on vaikeaa ja hän ottaa aina johtajan roolin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 192.) Vapaan leikin strukturoimattomuus voi paljastaa vapaassa leikissä juurikin lapsen kiintymyssuhteen haasteet, kuten myös tässä tutkimuksessa todettiin. Väливаaran (2010, 11-12) mukaan juurikin tunne-elämältään haavoittuneiden lasten on vaikea toimia vapaissa leikkitilanteissa. Lapselle ovat pelottavia ja hankalia juurikin tämänkaltaiset vapaat tilanteet, jossa aikuinen ei ole ohjaamassa. Aikuisen tuleekin osallistua aluksi leikkiin ja opettaa lapselle leikin sääntöjä, sekä ohjata lasten välistä vuorovaikutusta.

8.2 Haasteet kiintymyssuhteessa ja lapsen käyttäytyminen

Itkuisuus nousi vastaajien vastauksissa eniten esille, kun tarkasteltiin turvattoman että jäsentymättömän kiintymyssuhteen ilmenemistä lapsen käyttäytymisessä. Myös Leinosen (2016, 45) tutkimuksessa huomattiin, että tutkiessa alle 3-vuotiaan lapsen turvallisuuden kokemusta, nousi itkuisuus myös eniten tuloksissa esille. Pienillä lapsilla se on usein ainut keino kertoa, että hän ei tunne oloaan hyväksi, varsinkin, jos lapsi ei ole vielä puhekykyinen. Myös Leinosen tutkimuksen tulokset siis tukivat tämän tutkimuksen huomiota, koska työntekijöiden kokemuksia käsiteltiin juuri alle 3-vuotiailla. Leinosen (2016) tutkimuksessa itkuisuus yhdistettiin myös monesti päivähoidon aloitukseen (Leinonen 2016, 49). Moni alle 3-vuotias on vasta aloittanut päivähoidon, joka myös voi vaikuttaa tutkimustuloksissa olevan itkuisuuden esiintymiseen.

Tutkimustulosten mukaan muut käyttäytymisen tavat nousivat kaikki esille turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen vastauksissa aika tasaisesti. Tästä johtopäätöksenä voidaan todeta, että turvaton ja jäsentymätön kiintymyssuhde oireilee yksilöllisesti jokaisella lapsella, mutta kaikilla kyselyn vaihtoehtoissa olleilla tavoilla. Kuten Salo (2003, 63) toteaa, kiintymyssuhteen häiriöt näkyvät esimerkiksi vetäytymisenä kuten esimerkiksi kiinnostumattomuutena ympäristöään kohtaan, tunteiden liioittelulla, jotta tulisivat kuulluksi, takertumisella, vihamielisyydellä ja tunteiden säätelyn haasteilla. Lapsi saattaa alkaa oireilla tilanteissa, jotka ulkopuolisin silmin näyttävät arkisilta ja turvallisilta (Väliavaara 2010, 2.) Lapsen kiintymyssuhteen haasteet purkautuvat siis tutkimuksen mukaan yksilöllisesti eri tavoin, koska esimerkiksi mikään vaihtoehtoista ei jäänyt vastaajilta valitsematta.

8.3 Lapsen kiintymyssuhdehaasteiden tukeminen

Vastaajista moni tuki turvatonta ja jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta aikuisen läsnäololla. Turvattoman kiintymyssuhteen vastauksissa nousi myös tunnetaitojen opettamisen tärkeys. Kuten Väliavaara (2010, 10) artikkelissaan mainitsee, että lapsi jolla on kiintymyssuhteessa vaurio, voi kokea normaalit turvalliset tilanteet uhkaavina sillä hylätyksi tulemisen tai kaltoinkohtelun pelko aktivoituvat tällaisella lapsella helposti. Siksi lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja läsnäoloa selvitäkseen erilaisista vuorovaikutustilanteista. Väliavaara (2010, 8) toteaa myös, että tutkimuksissa on todettu, että äidistä erossa olo nostattaa lasten stressihormonitasoa (kortisoli), mutta tutun omahoitajan läsnäolo saa lapsen stressitason laskemaan. Aikuisen omalla käytöksellä sekä mallilla on suuri rooli lapsen kiintymyssuhteiden tukemisessa. Kun aikuinen arjen kasvatustilanteissa kykenee empatiaan, samaistumaan lapsen tunteisiin sekä pitämään yllä lapsen tunnetilojen tasapainoa siirtyy tämä tunnetasapaino vähitellen lapsen sisäisiksi tunnetaidoiksi. (Väliavaara 2010, 9.)

Opinnäytetyössä selvitettiin myös, onko päiväkodeissa mahdollisesti olemassa tietynlaista toimintamallia, kun lapsen kiintymyssuhteessa havaitaan haasteita. Suurin osa vastaajista totesi että varsinaista mallia ei ole, mutta vain yksi vastaaja toivoi struktu-

roitua toimintamallia. Tämä kertoo siitä, että työntekijät eivät koe mallille tarvetta, vaan haasteet voidaan kohdata yksilöllisesti jokaisen lapsen kohdalla.

Vastaajilta kysyttäessä lapsen iän merkitystä turvallisen tai turvattoman kiintymyssuhteen havainnointiin, suurin osa vastaajista totesi, että pieniltä lapsilta on haastavampi havaita, koska pienen lapsen normaali tunnekäyttäytyminen saattaa vaikuttaa samalta kuin lapsen jolla on häiriöitä kiintymyssuhteessa. 15 kuukauden- kahden vuoden ikäinen lapsi huomaa olevansa erillinen olento äidistään, joka voi aiheuttaa lapselle usein voimakkaan hylätyksi tulemisen pelon. Se voi ilmetä ahdistuksena, tarkertumisena äitiin ja itkuisuutena. Jos lapsi saa vahvistusta luottamukselleen, menee tilanne ohi lyhyessä ajassa. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 129.) Myös Koivusen ja Lehtisen (2015, 128) mukaan alle 3-vuotias lapsi ei vielä hallitse syy-seuraussuhteita tai sääntöjä, ja kokeilee rajoja sille, mitä saa tehdä ja mitä ei. Tämänkaltaiset luonnolliset tilanteet voi helposti sekoittua kiintymyssuhteen häiriöihin, joka vaikeuttaa luultavasti niiden havainnointia alle 3-vuotiaalla lapsella.

9 Pohdinta

9.1 Tutkimuksen arviointi ja opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi tammikuussa 2017, ja suunnitelmaa työstettiin etänä keväällä satunnaisina ajankohtina muiden opintojen ohella. Opinnäytetyön suunnitelma hyväksyttiin kesäkuussa 2017. Kyselyä työstettiin suunnitelman ja teoriapohjan avulla ja aineistoa alettiin keräämään kyselyllä elokuussa 2017. Opinnäytetyötä kirjoitettiin aktiivisesti syyskuun 2017 lopusta marraskuun 2017 puoliväliin. Tutkimusprosessi eteni suunnitellusti, koska toteutukselle oli jätetty riittävästi aikaa, ja muut opinnot ja harjoittelut hoidettiin alta pois ennen prosessin aloittamista. Tutkijoiden yhteistyö sujui myös hyvin, joka edesautti tutkimuksen etenemistä suunniteltuun tahtiin.

Kyselyn vastauksia kerättiin syyskuusta lokakuun puoliväliin, joka oli alkuperäistä suunnitelmaa pitempi aika. Kyselyyn ei tullut vastauksia päiväkodeista suunnitellulla tahdilla, sillä niistä ei vastattu niin aktiivisesti mitä odotettiin. Muistutusviestejä lähetettiin useampia, ja niistä huolimatta vastauksia tuli heikosti hitaaseen tahtiin. Tämän takia vastauksia kerättiin myös Facebookin kautta, josta saatiin lopulta tarpeeksi vastauksia, että aineistoa pystyttiin alkaa analysoimaan.

Syy heikkoon vastausprosenttiin päiväkodeista oli mahdollisesti ajan riittämättömyys työntekijöillä vastata kyselyyn, tai että johtajat eivät välittäneet tai muistaneet välittää kyselyä eteenpäin työntekijöilleen. Muutama vastaaja nosti myös kyselyn lopun vapaa sana-osiossa sen esiin, että kyselyn kysymykset olivat haastavia. Aihevalinta on jo itsessään haastava, koska normaalista iänmukaisesta käyttäytymisestä voi olla vaikea erottaa juuri kiintymyssuhteeseen liittyvä käytös. Tämä nousi myös esiin vastaajilla, joten mahdollisesti kysymyksiä olisi voinut muotoilla erilailla tai avata termistöä vielä lisää. Verkkokyselyn yksi luotettavuuden kannalta esiin nouseva haaste on alhainen vastausprosentti. Sähköpostin avulla lähetettävä kysely ei välttämättä mene läpi vastaajille sähköpostisuodattimen takia, vastaajat eivät lue kaikkia sähköposteja tai vastaajilla ei ole motivaatiota vastata kyselyyn. (Kananen 2015, 216.)

Kyselyn kysymyksiä analysoitaessa nousi esiin myös se, että osa avoimista kysymyksistä olisi voinut olla strukturoituja kysymyksiä, ja taas toisinpäin. Joistain strukturoiduista kysymyksistä olisi voitu saada avoimena kysymyksenä laajempia ja monipuolisempia vastauksia. Kysymysten muotoilu olisi voinut olla selkeämpää vastauksien selkeyttämisen ja avoimen kysymyksen vastauksien samankaltaisuuden takia. Analysoinnissa juuri kysymysten asettelu ja muotoilu herätti kehitysehdotuksia, miten mahdollisella seuraavalla kerralla kysely tehtäisiin osittain eri tavoin. Kyselyä analysoidessa saatiin kuitenkin tutkimuskysymyksiin hyviä vastauksia, joten kysymykset toimivat myös hyvin tässä muodossa. Kysymykset oli jaoteltu turvattomaan ja jäsentymättömään kiintymyssuhteeseen, jotta niiden erot saatiin esiin. Turvattoman kiintymyssuhteen alamalleja eli ristiriitaista ja välttelevää kiintymyssuhdemallia ei oltu jaoteltu kysymyksissä, joten niiden eroja ei pystytty nostamaan esille.

Kysyttäessä eri tilanteista, missä lapsen turvaton ja jäsentymätön kiintymyssuhde tulee esiin, oli kyselyssä tehty kaksi kysymystä. Kyselyn tuloksia analysoitaessa huomattiin, että nämä kysymykset olisi voinut yhdistää ja näin selkeyttää tuloksia ja analyysia. Kysymyksissä haettiin hieman eri vastauksia, joten alun perin kysymykset koettiin olevan hyvä erillään. Tutkimusprosessin edetessä koettiin, että niiden yhdistäminen olisi ollut järkevää ja selkeämpää.

9.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön pohjana käytettiin Jyväskylän Ammattikorkeakoulun raportointimallia ja työ kirjoitettiin raportointiohjeen mukaan. Opinnäytetyössä teoriapohjaa tuettiin erilaisilla lähteillä, joiden luotettavuutta ja ajantasaisuutta tarkasteltiin lähdekriittisesti. Lähteet merkittiin opinnäytetyöhön erillisten ohjeiden mukaan. Tutkimuksessa käytetyt lähteet ilmaistiin tekstissä viittein sekä ne tuotiin esiin lähdeluettelossa. Kuten Kananen (2015, 122) toteaa, opinnäytetyötä kirjoittavan tulee suhtautua kriittisesti kaikkeen mahdolliseen, jopa omaan työhön ja tietoa pyritään varmistamaan moneen kertaan. Tekstissä olevasta lähdeviitteestä tulee ilmetä tarkasti lähteen tiedot, jotta se pystytään tunnistamaan ja paikantamaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 349.)

Kyselyn toteuttamiseen kysyttiin yksityisten päiväkotien johtajilta lupa, saatekirjeen avulla (ks. liite 2). Päiväkotien nimiä ei tule julki opinnäytetyössä, jotta henkilökunnan yksityisyys säilyy. Kyselyssä ei vaadittu mitään henkilöön koskevia tunnistavia tietoja, koska ne eivät ole oleellisia tulosten kannalta. Kyselyssä ei kysytty, missä varhaiskasvatuksen alueella vastaajat ovat työskennelleet. Kyselyyn vastattiin nimettömänä, joka lisää kyselyn luotettavuutta. Vastaajien vastauksia nostettiin korostamaan näkökulmia esiin, ja vastaukset koodattiin luotettavuuden takia, jotta lukijalle selviää, että vastauksia käytettiin monipuolisesti eri vastaajilta. Vastaajat merkittiin V-kirjaimella ja numeroitiin vastausjärjestyksen perusteella. Webropol-kysely on itsessään luotettava, sillä kyselyn luojien kuuluu kirjautua sivustolle ja kyselyn vastaukset ovat salasanojen takana. Kyselyn luotettavuutta lisäsi se, että termistö avattiin kyselyn alussa sekä kyselyn kysymykset pohjautuivat teoriaan.

Vastaajat koostuivat varhaiskasvatuksen eri ammattilaisista ja heidän työkokemuksena vaihteli suuresti. Tämän perusteella voisi todeta, että työntekijöiden tietämys aiheesta olisi laajaa ja monipuolista, mutta koska hieman alle puolet vastaajista ei kokenut omaa tietopohjaa kiintymyssuhdeteoriasta – ja malleista riittävänä. Tämä herättää ajatuksen siitä, että oliko vastaajien vastaukset luotettavia, joten ei tutkimuksen tulosten perusteella ei voida sanoa että kiintymyssuhdekäyttäytyminen näkyy juuri tämän tutkimuksen tuloksissa todetulla tavalla.

Kyselyn vastauksien luotettavuutta jouduttiin pohtimaan monelta eri kannalta. Kyselyyn kerättiin vastauksia Facebookin kautta. Vaikka ryhmät joihin kysely lähetettiin, olivat varhaiskasvatuksen ammattilaisille tarkoitettuja, ei voida olla täysin varmoja vastaajien ammatillisuudesta tai tietopohjasta. Kyselyä analysoidessa luotettiin siihen, että vain ammattilaiset viitsisivät vastata tämäntyyppiseen kyselyyn. Vaikka tutkimuslomake näyttäytyy kaikille vastaajille samanlaisena, voi vastaajat tulkita kysymyksiä eri tavalla. Vastaaja voi myös vastata totuuden mukaan tai valehdella. Tästä syystä kvantitatiivinen tutkimus ei pysty tuottamaan täysin objektiivista tietoa. (Kananen 2015, 340-341.) Suurin osa kyselyyn vastanneista kuvasi omaa kiintymyssuhdeteoria pohjaansa hyväksi. Yksi vastaajista totesi kyselyssä, että vauvaiän kiintymyssuhteista on vähän tietoa saatavana. Koska kyselyssä ei pyydetty kuvailemaan tarkemmin omaa teoriapohjaa tai tietämystään, tuli vastauksista yksinkertaisia eikä näin ollen myös luotettavuudesta voida olla varmoja.

Kiintymyssuhde voi näyttäytyä erilaisissa varhaiskasvatuksen ympäristöissä eri tavalla. Esimerkiksi kun verrataan vuorohoitoa, päiväkotia tai kerhoja toisiinsa, vaihtelee näissä hyvin paljon se, miten usein työntekijät kohtaavat lapsia ja perheitä tai miten pitkäkestoisia kohtaamiset ovat. Tämä vaikuttaa taas siihen minkälaisen kuvan kasvattajat saavat lapsesta ja hänen perheestään. Tästä syystä kyselyn vastaukset jäävät pinnallisiksi ja lukijan oman päätelmien varaan. Kyselytutkimuksen haittoina pidetään sitä, että vastauksista ei voi tietää ovatko vastaajat vastanneet huolellisesti ja rehellisesti. Ei voida myöskään tietää, ovatko vastaajat ymmärtäneet kysymyksen oikein tai kuinka perillä vastaajat ovat aiheesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

9.3 Hyöty ja jatkotutkimukset

Kyselyn vastauksista nousi paljon eri aiheita esiin, varsinkin johtopäätöksiä tehdessä. Aiheen rajausta oli välillä haaste pitää juuri tämän tutkimuksen aiheessa, koska lapsen kiintymyssuhde herätti vastaajissa laajalti erilaisia vastauksia. Moni vastaaja nosti kyselyn lopun vapaa-sana osiossa nosti esiin aiheen tärkeyden ja ajankohtaisuuden juuri alle 3-vuotiailla, ja yksi vastaaja toivoi myös aiheesta koulutusta. Varhaiskasvatustajat kokivat aiheen tärkeäksi, ajankohtaiseksi ja hyödylliseksi omalle työlleen sekä koko varhaiskasvatuksen kentälle.

“Aihe joka varmasti on nykypäivänä pinnalla ja monessa paikassa aiheellinen”. (V10)

“Mielenkiintoinen, haastava aihe, johon voitaisiin perehtyä vielä enemmän.” (V1)

Koska turvattoman kiintymyssuhdemallin alamalleja ristiriitaista ja välttelevää ei eritelty kysymyksissä, nousi se tutkijoiden välisissä keskusteluissa mahdolliseksi jatkotutkimusaiheeksi. Nämä kiintymyssuhdemallit myös eroavat toisistaan, joten niiden esiintyvyyttä ja käyttäytymisen ominaisuuksia ja tilanteita voisi myös lähteä tutkimaan.

Vastauksissa nousi esille, että moni vastaaja ei ollut havainnut jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta ollenkaan alle 3-vuotiaalla varhaiskasvatuksessa. Tämä herättää ajatuksen siitä, mistä tämä johtuu? Jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta voi olla vaikeampi havaita, tai sitä on yleisesti vähemmän. Myös kiintymyssuhdekäyttäytymistä voi olla vaikea havaita ja erottaa lapsen normaalista iän mukaisesta käyttäytymisessä, kuten myös kävi ilmi osan vastaajien vastauksista. Tutkimustuloksia analysoidessa piti myös pohtia sitä, että koskivatko vastaajien vastaukset juuri kiintymyssuhteen ongelmia vai olivatko lapsessa havaitut asiat normaalia tai muista haasteista johtuvaa käyttäytymistä. Kyselyn vastaajat olivat varhaiskasvatuksen työntekijöitä, joten ammattitaitoinen henkilö mahdollisesti osaa erottaa käytöksen erot. Tässä opinnäytetyössä käytettiin kaikkia kyselyn vastauksia, koska tutkijat luottivat siihen, että vas-

taajat ovat vastanneet parhaansa mukaan ja juuri kiintymyssuhteen näkökulmasta, vaikka aihe olikin haastava.

Kiintymyssuhteen muodostuminen vanhemman ja lapsen välille on ensisijainen tehtävä lapsen elämän alussa, joten tämän tutkiminen nostaisi tärkeitä näkökulmia, joita voisi hyödyntää varhaiskasvatuksen kentällä. Vanhemman tukemista varhaiskasvattajana voisi lähteä tutkimaan jatkossa, koska tässä tutkimuksessa keskityttiin enemmän työntekijän näkökulmaan ja rooliin, joten vanhemman roolin käsittelyyn ei voitu keskittyä. Myös yli 3 vuotiaan lapsen käyttäytymistä kiintymyssuhteen haasteissa olisi hyvä lähteä tutkimaan enemmän, koska lapsen käyttäytyminen on erilaista ja osittain selkeämpää vanhempana.

Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa sekä lastensuojelussa, koska molemmilla työkentillä ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen ovat suuressa roolissa. Tutkimus nostaa esiin arjessa esiintyviä tilanteita ja piirteitä, joten niitä on helppo hyödyntää lapsen kanssa toimiessa. Tutkimus on hyödyllinen myös pienten lasten vanhemmille, koska se käsittelee alle 3 vuotiaan lapsen kehitystä monipuolisesti ja tuo esiin haastavia tilanteita, joita tulisi ottaa huomioon.

Lähteet

Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö. Viitattu 5.10.2017.

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98158/978-951-44-9971-5.pdf?sequence=1>

Aira, A. 2012. Toimiva yhteistyö. Työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Humanistis-yhteiskuntatieteellinen yhteiskunta. Viitattu 17.10.2017.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37743/9789513947088.pdf?sequence=1>

Cicchetti & Toth. N.d. Child Maltreatment and Development Psychopathology. A multilevel perspective. Chapter 11.

Fonagy, P. 2001. Attachment theory and Psychoanalysis. New York: Other Press.

Hautamäki, A. 2011. Lasten kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Toim. Sinkkonen, J. & Kalland, M. Helsinki: WSOYpro.

Heinonen, H., & Lavikainen, V. 2016. Lastensuojelutilastot 2015 - mitä numerot kertovat? Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 25.10.2017.

<https://www.iskl.fi/blogi/lastensuojelutilastot-2015-mita-numerot-kertovat/>

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.

Isojärvi, L., & Kangas, L. 2008. Omahoitajana alle kolmivuotiaiden lasten päiväkotiryhmissä. Lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä. Pro gradu - tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, varhaiskasvatus. Viitattu 5.10.2017. <http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/paattyneet-hankkeet/kehittamisyksikot/varhaiskasvatuksen-kehittamisyksikko/opinnaytteet-1/Gradu%20Kangas%20-%20Isojarvi.pdf>

Jouppila, T. 2007. Lapsen kiintymys lastensuojeluprosessissa. Sosiaalityöntekijä kiintymyssuhteen asiantuntijana? Pro gradu - tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Viitattu 18.10.2017

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/77884/gradu01757.pdf?sequence=1>

Jyväskylän yliopisto. 2016. Koppa. Teemoittelu. Viitattu 24.10.2017.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmät/teemoittelu>

- Kalland, M. 2011. Päivähoito kiintymyssuhdeteorian valossa. Teoksessa varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Toim. Sinkkonen, J. ja Kalland, M. Helsinki: WSOYpro.
- Kananen, J. ja Jyväskylän Ammattikorkeakoulu. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas - näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Suomen yliopistopaino – Juvenes Print.
- Karling, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Karttunen, S. 2015. Perheen ongelmiin puuttumisen mahdollisuudet ja rajat päiväkodin työntekijöiden kertomana. Pro gradu- tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö. Viitattu 19.10.2017
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97218/GRADU-1432888882.pdf?sequence=1>
- Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö. Viitattu 10.10.2017.
<https://www.thl.fi/documents/10531/136719/Tutkimus%202012%2072.pdf>
- Keltinkangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. WSOY.
- Keltinkangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WS Bookwell.
- Kiviniemi, R. 2013. Omahaotatapa päiväkodissa: kokemuksia ja kehittämisideoita. Pro-gradu tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, varhaiskasvatus. Viitattu 5.10.2017. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201312051988.pdf>
- Korhonen, L. & Sinkkonen, J. 2016. Pulassa lapsen kanssa. Helsinki: Kustannus Duodecim.
- Koivunen, P-L. 2013. Hyvä päivähoito. Työkaluja toimivaan arkeen. Juva: Bookwell.
- Koivunen, P-L., ja Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Juva: Bookwell.
- Laaksonen, V. 2010. Lasten vuorovaikutustaidot tutkimuksen kohteena. Puheviestinnän vuosikirja. Viitattu 29.9.2017.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26503/Prologi2010_Laaksonen_6-24.pdf?sequence=1
- Leinonen, T. 2016. Lastentarhanopettajien käsityksiä alle 3-vuotiaan lapsen turvallisuuden tunteen tukemisesta päivähoiton aloitusvaiheessa. Pro-gradu tutkielma. Oulu: Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, varhaiskasvatus. Viitattu 18.10.2017. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201606042320.pdf>

Loimuneva, M. 2015. Pienen lapsen hyvinvointi vuorohoidossa. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden laitos, varhaiskasvatus. Viitattu 10.10.2017

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/48126/URN:NBN:fi:jyu-201512164048.pdf?sequence=1>

L 1973/36. Varhaiskasvatuslaki. Viim. muutos 29.12.2016. Viitattu 10.10.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Malinen, K., Dahlblom, T. & Teppo, U. 2016. Suomalainen vuorohoito. Teoksessa Osaamista vuorohoitoon. Toim. Teppo, U. ja Malinen, K. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja. Viitattu 10.10.2017.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAISUJA2272016_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mäntymaa, M. & Puura, K. 2011. Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys. Teoksessa Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Toim. Sinkkonen, J. & Kalland, M. Helsinki: WSOYpro

Mäntymaa, M & Tamminen, T. 1999. Varhainen vuorovaikutus ja lapsen psyykinen kehitys. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Viitattu 29.9.2017

<http://www.duodecimlehti.fi/duo91150>

Nurmiranta, H., Leppämäki P. & Horppu S. 2011. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 10.10.2017.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Opetushallitus. N.d. Varhaiskasvatus. Viitattu 8.11.2017.

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Punamäki, R-L. 2001. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Toim. Sinkkonen, J. & Kalland, M. Vantaa: WSOY.

Punamäki, R-L. 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Toim. Sinkkonen, J. & Kalland, M. Helsinki: WSOYpro.

Raisio kaupungin varhaiskasvatuksen kehittämistyöryhmä (VARKE). 2008. Arki. Raisio kaupungin päivähoiton arkitoimintapedagogiikka.

<https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/akivasu/4/4oa/oa/kirjallisuutta/a>

Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämän kaaren aikana. Teoksessa Pesästä lentoon - Kirja lapsen kehityksestä kasvattajille. Toim. Sinkkonen, J. Vantaa: WSOY.

Salo, S. & Tuomi, K. N.d. Hoivaa ja leiki. Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Psykologien kustannus.

Sheridan, M. 2008. From birth to five years. Childrens's developmental progress. Third Edition. Routledge.

Siljamäki, T. 2017. Vinkkejä vuorohoitoon. Lapsen maailma. Lastensuojelun Keskusliiton kuukausijulkaisu. Viitattu 10.10.2017

<https://lapsenmaailma.fi/teemat/kasvu/vinkkeja-vuorohoitoon/>

Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria - tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Viitattu 30.1.2017.

<http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>

Sinkkonen, J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Toim. Niemelä, P., Siltala, P. ja Tamminen, T. Juva: Bookwell.

Sinkkonen, J. 2012. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.

Suomalainen, T. 2016. Vauvaiässä syntyvät luottamus ja turva. Tehy-lehti. Viitattu 5.10.2017. <https://www.tehylehti.fi/fi/terveys/vauvaiassa-syntyvat-luottamus-ja-turva>

Suominen M., Kirjavainen M. & Leinonen K. 2004. Perheen vuorovaikutus ja lapsen kehitys. Viitattu 30.1.2017.

http://www.mv.helsinki.fi/home/korvela/vanha/opetus/erilaiset_perheet/SuominenKirjavainenLeinonen.htm

Terveyden – ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen. Vammaispalvelujen käsikirja. Viitattu 26.10.2017

<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/pieni-lapsi/kiintymyssuhde>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Varhaiskasvatus 2016. Viitattu 26.10.2017.

<https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lasten-paivahoito>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Vuorovaikutus - aitoa kohtaamista. Viitattu 31.10.2017.

<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/vuorovaikutus-aitoa-kohtaamista>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala: Vammalan Kirjapaino.

Väliavaara, C. 2010. Ihmeet tapahtuvat arjessa! - Kiintymyssuhteissaan traumatisoituneiden lasten tukeminen varhaiskasvatuksessa. Pesäpuu ry. Viitattu 18.10.2017
http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/raportit/traumatisoitunut_lapsi_varhaiskasvatuksessa.pdf

Liitteet

Liite 1. Webropol-kysely

Turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen tunnistaminen päiväkodissa 0-3 vuotiaalla lapsella

Turvattoman ja jäsentymättömän kiintymyssuhteen tunnistaminen päiväkodissa 0-3 vuotiaalla lapsella. Tämä kysely käsittelee 0-3 vuotiaan lapsen kiintymyssuhdetta. Kiintymyssuhde jaetaan erilaisiin kiintymyssuhtemalleihin, jotka ovat turvallinen, jäsentymätön ja turvaton. Kyselyssä käsittelemme jäsentymätöntä ja turvatonta kiintymyssuhdetta. Kiitos jo etukäteen vastauksestasi! :)

Turvallisessa kiintymyssuhtemallissa lapsi kokee itsensä rakastetuksi sekä voi luottaa siihen että aikuinen on tarpeen mukaan paikalla fyysisesti että emotionaalisesti. Lapsi tietää että hänen tarpeisiinsa vastataan sekä uskaltaa ilmaista itseään ja tarpeitaan. Lapsen ei tarvitse pelätä hylätyksi tulemistä. Lapsi opetetaan ilmaisemaan ja käyttämään tunteitaan ja tunteista myös puhutaan avoimesti.

Jäsentymättömässä kiintymyssuhtemallissa lapsen perustarpeista ei ole huolehdittu ja lapsi on voinut kokea fyysisistä tai psyykkistä kaltoinkohtelua. Lapselle ei ole muodostunut johdonmukaista toimintamallia, miten toimia omien tunteidensa kanssa, koska ei ole saanut siihen ikinä toimintamallia aikuisilta. Lapsi kokee olevansa epävarma ja peloissaan. Lapselle ei ole kasvanut luottamusta häntä hoivaavaa aikuista kohtaan. Kiintymyssuhdetta ei ole välttämättä ole syntynyt ollenkaan.

Turvaton kiintymyssuhtemalli jaotellaan kahteen alakäsitteeseen: välttelevä ja ristiriitainen.

Välttelevässä kiintymyssuhtemallissa lapsi oppii välttelemään tunteiden ja tarpeiden näyttämistä, koska lapsi on oppinut ettei aikuinen reagoi tai ole saatavilla. Lasta hoivaava aikuinen ei välttämättä osaa käsitellä kielteisiä tunteita itsessään, joten ei siedä niitä lapsissaan. Lapsi voi ajoittain raivota tai uhmata voimakkaasti, koska ei pääse purkamaan tunteitaan avoimesti. Välttelevässä kiintymyssuhtemallissa lapsi ei pyydä aikuiselta apua, koska kokee että häntä ei ymmärretä. Lapsi myös käyttäytyy kiltisti, koska haluaa pysyä poissa aikuisen huomiolta.

Ristiriitaisessa kiintymyssuhtemallissa hoivaava aikuinen on epäjohdonmukainen reaktioissaan lasta kohtaan. Esimerkiksi lapsen itkiessä aikuinen yrittää lahjoa lasta tai toisinaan ottaa lapsen syliin. Lapsen on vaikea muodostaa kuvaa siitä, millainen hänen tulisi olla suhteessa toiseen. Lapsi yrittää saada itsensä ja tarpeensa kuulluksi korostamalla tunteitaan, esimerkiksi huutamalla niin kauan että saa huomion aikuiselta.

1. Mikä on koulutustaustasi ja työkokemuksesi varhaiskasvatuksessa? *

2. Koetko kiintymyssuhteen tärkeäksi päiväkodin arjessa? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

3. Oletko havainnut turvatonta kiintymyssuhdetta 0-3 vuotiaalla päiväkodin arjessa? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

4. Oletko havainnut jäsentymätöntä kiintymyssuhdetta 0-3 vuotiaalla päiväkodin arjessa? *

- ☐ Ei
- ☐ Kyllä

5. Missä yhteyksissä 0-3 vuotiaan lapsen turvaton kiintymyssuhde tulee esille? *

- ☐ VASU-keskustelu
- ☐ Vanhempien kanssa keskustellessa
- ☐ Kollegoiden kanssa keskustellessa
- ☐ Arjen hoitotilanteissa
- ☐ En ole havainnut
- ☐ Muu, mikä?

6. Missä yhteyksissä 0-3 vuotiaan lapsen jäsentymätön kiintymyssuhde tulee esille? *

- ☐ VASU-keskustelu
- ☐ Vanhempien kanssa keskustellessa
- ☐ Kollegoiden kanssa keskustellessa
- ☐ Arjen hoitotilanteissa
- ☐ En ole havainnut
- ☐ Muu, mikä?

7. Missä tilanteissa 0-3 vuotiaan lapsen turvaton kiintymyssuhde näkyy lapsen toiminnassa? *

- ☐ Vienti/hakutilanteet
- ☐ Ohjattu toiminta
- ☐ Vapaa leikki
- ☐ Ruokailu
- ☐ Päivälevon aika
- ☐ Muu, mikä?

8. Missä tilanteissa 0-3 vuotiaan lapsen jäsentymätön kiintymyssuhde näkyy lapsen toiminnassa? *

- ☐ Vienti/hakutilanteet
- ☐ Ohjattu toiminta

- ☐ Vapaa leikki
- ☐ Ruokailu
- ☐ Päivälevon aika
- ☐ Muu, mikä?

9. Miten 0-3 vuotiaan lapsen turvaton kiintymyssuhde on ilmennyt tilanteissa joita olet kohdannut? *

- ☐ Epävarmuus
- ☐ Itkuisuus
- ☐ Aggressiivisuus
- ☐ Takertuminen
- ☐ Vetäytyminen
- ☐ Pelokkuus (esim. lapsi ei uskalla jäädä päiväkotiin)
- ☐ Vierastaminen
- ☐ Yllättävät raivonpuuskat
- ☐ Tunteiden liiottelu (esim. huutamalla niin kauan että saa huomion)
- ☐ Muu, mikä?

10. Miten 0-3 vuotiaan lapsen jäsentymätön kiintymyssuhde on ilmennyt tilanteissa joita olet kohdannut? *

- ☐ Epävarmuus
- ☐ Itkuisuus
- ☐ Aggressiivisuus
- ☐ Takertuminen
- ☐ Vetäytyminen
- ☐ Pelokkuus (esim. lapsi ei uskalla jäädä päiväkotiin)
- ☐ Vierastaminen
- ☐ Yllättävät raivonpuuskat
- ☐ Tunteiden liiottelu (esim. huutamalla niin kauan että saa huomion)
- ☐ Muu, mikä?

11. Mitä koet työntekijänä tietäväsi kiintymyssuhdeteoriasta ja kiintymyssuhdemalleista? *

12. Miten työntekijänä tuet lasta, jolla on turvaton kiintymyssuhde? *

13. Miten työntekijänä tuet lasta, jolla on jäsentymätön kiintymyssuhde? *

14. Onko työpaikallasi toimintamallia yms. jonka mukaan toimitaan, jos lapsella havaitaan ongelmia kiintymyssuhteessa? *

15. Koetko että lapsen iällä on merkitystä turvattoman kiintymyssuhteen havainnoimisessa? *

16. Koetko että lapsen iällä on merkitystä jäsentymättömän kiintymyssuhteen havainnoimisessa? *

17. Mitä haluat sanoa liittyen aiheeseen? :)

Liite 2. Kyselyn saatekirje päiväkoteihin

Hei!

Opiskelemme Jyväskylän Ammattikorkeakoulussa sosionomiksi kasvatustyön polulla viimeistä vuotta. Tällä hetkellä työstimme opinnäytetyötämme, jonka aiheena on 0-3 vuotiaiden lasten heikon kiintymyssuhteen tunnistaminen päiväkodissa työntekijän näkökulmasta. Keräämme työntekijöiden kokemuksia aiheesta tekemämme kyselyn avulla. Olisiko mahdollista että työntekijänne vastaisivat tähän kyselyyn? Tarvitsemme johtajan suostumuksen kyselyn toteuttamiseen. Työntekijän pätevyydellä ei ole merkitystä, kunhan on työskennellyt/työskentelee 0-3 vuotiaiden kanssa. Ilmoittathan, jos ette ole kiinnostuneita vastaamaan kyselyyn, jotta voimme lähettää sen eteenpäin.

Kyselyyn olisi hyvä olla vastattuna ensi viikon perjantaihin 6.10 mennessä.

Tässä linkki kyselyyn:

<https://www.webropolsurveys.com/Answer/SurveyParticipation.aspx?SDID=Fin1332358&RID=03a4e0ab-acc-4be5-ab0c-510cd7fb2fc8&dy=408029092>

Kiitos kovasti jo etukäteen ja mukavaa syksyn jatkoa,

Meri Lotta ja Meri Mikkola